

МИЛОВОЙ И ЗЛАТОЕ
ПРИМЕРНА ПРИПОВЕДКА

за
МЛАДЕ И СТАРЕ ОБОЕГ ПОЛА.

По немачком прерађена и сочињна

од

Томе Теодоровића,

адвоката.

Младенъ Савићъ Александръ Павловичъ.
У НОВОМ САДУ,

књигопечатња Игњата Фукса 1864.

Page 1492. A

PI 386

Rem of 1st

EREPHOTKA
THE SPONGE

А. С. П. С. 1795. Г. С. 1. С. 1. С. 1. С. 1.

Они же много чаще сего на небесахъ !

РІ 384

Р19 СпІ 492.1

МИЛИВОЙ И ЗЛАТОС

ПРИМЕРНА ПРИПОВЕДКА

за

МЛАДЕ И СТАРЕ ОБОСГ ПОЛА.

По немачком прерађена и сочинѣна

од

Томе Теодоровића,

адвоката.

У НОВОМ САДУ,
књигопечатња Игњата Фукса 1864.

МІЛІЦІЯ І ЗАТОН

ПРИМЕРЬНА ПРИБОРОВА

319249

Лит. бр. 319249

У
ПОСЛЕДНІ
ВІСЛІВКЕ СВА
МІЛІЦІЯ І ЗАТОН

~~БИБЛІОТЕКА
Др. Г. Михайловича
МІЛІЦІЯ І ЗАТОН~~

I. ОТДЕЛЕНЪ.

Отац и мати.

У старо време кад су наши прадедови живили, пуно е знаменитости и науке било. А најзнаменити бую е, велики рат ког су Христіани са Турцима имали.

Турци су били некада јако осилѣни, и по-стали Христіанима страх и трецет. Освоили су и подсели били Цариград, први и најлепши град, за стародавним Римом, столицу Христіански кра-лѣва, прекрасну крkvу свете Софіе, кою е сази-дао и скупа са градом подигао велики цар Кон-стантин, — Турци су претворили у свой храм, илити као што они називаю, џамию. Многе су отели землѣ и градове, и многи су народ хри-стіански под свой ярам подвргли.

Колико е многи наш народ христіански од-них препатио, и колико е пута до тученя међу Србским нашим юнацима са Турцима дошло, нит

се може исприповедати, нити чрез наше юначке песме изказати.

Неброених пута растерали су наши сокол-ви дивлѣ чопоре Турске, но често су и они од неброене силе Турске савладани били. Ужасно е а и човек се препасти мора, кад само прегледи неколико листова у Повѣстници, пак слуша или само чита, о тима крвавим борбама, неможе се разабрати, од вике ларме и хараня, — не чуе се ништа друго, но само грмљавина топова, праска пушака, вриска коња, и јук ранѣнију юнака; а неможе се да дозна, зашто Бог кад и кад пушта на свет таква изкушенија? но међу тим жалосним случајима има и таквих догађаја, гди светлост разсветљује непостижине путе Божије, и мрачну памет нашу; имамо случајева из којих јасно увиђамо нѣгову свету љубав, и провиђенѣ над грешним коленом човека. Такви догађаји уче нас, да он е' целим светом управља, и да нѣму другога равног нема, зато треба да преклонимо колена наша пред њим, па макар нас он миловао или мрзио, ер он бадава ништа не чини.

У едном нашем граду близу турске границе, живио е у оно доба некиј Трговац, именован Петровић, човек богат, побожан и правдољубив; комшије би га обично звали: „Поштена душа Пе-

тровић, или Богатій Петровић;“ жена му бияше Софія тако лепа као леп цвет, да су се сви нѣной лепоти дивили, а добра као добар дан, и живили су едно с' другим као голубови.

Деце су имали само двое; два лепа и угле-дна сина, и то су били близанци. Оба брата била су еднаких душевних сила, и еднаке веселе нарави, румена лица као да си ябуку разполовио, узраста едан другом еднака, да их ниси разпознати могао; особито кад су се обоица еднако обукли, и сами би родитељи више пута едного за другога узимали, да није свакиј свое име, добро запамтио био. Едном е било име Миливой, а другоме Златое. Првом даде отац име од милине, а другоме матери, да іој буде материно злато.

Оба родитеља были су прави христіани душом и телом. Ученѣ познаваня Исуса Христа, и обдржаванѣ нѣговог закона, надвисило е све богатство и благо нѣихово. Найвише су настоявали у томе, да дечицу нѣихову, од детинства нѣиховог Бога познавати науче, и одхране као валяне и побожне Христіане. Отац е истина мало времена за тай посао имао, — ер су га одвише бриге трговачке стезале, али е матери зато увек свою любезну дечицу, око себе забавляла. Седећи она при шивеню или плетеню, дошла би обадва лю-

бимца к' нѣзиним ногама, а она би им приповедала, приповедку о малом Исусу и нѣговой матери, о любви Божіой спрама людіи; или какву другу приповедку. Ни едно дете, не би ондак ни ока од драге свое майке бацило, и више пута би им по коя бисерна сузица с' лица смакнула се, од угодне приповедке майкине.

Кад е било деци око шест година, ето яда нѣима ѣзненада; майка им се тешко разболе; отац е увек седио код болеснице, а деца би с' обе стране кревета стояли, па више пута неби су ни всти у другой соби хтели, осим код майкиног кревета.

Седећи едаред деца за асталом, зачуо, гди една служавка другой на уво припапта: „Ах, драга сестро моя, већ нема наде! Госпођа ће нам умрети, и веруй ми као што е Бог на небу.“ Обадва синчића на то уздркћу се и побледе. Дигну се одма иза астала, потрче матери, и склоплѣним рукама почну е плачући молити: „О драга майко наша, немой молимо те умрети; немой нас тако мале оставити! Ер служавке наше кажу да ћеш умрети.“

Слушајући матери ту детиню молбу, препадне е мука, те загушеним гласом проговори: „О любезна децо моя, и я већ видим да се више из ове

постель дићи нећу; я би рада с' вами остати — али Бог драги и мили, он жели да вас я оставим; — а што он хоће и жели, оно е увек најболѣ; он ће ме узети к' себи у небо; о сладка децо моя, тамо вам е сила лепше него овде на земљи. Тамо нема болести ни смрти, тамо се незна ни за какву тугу ни жалост, тамо е само веселѣ и блаженост; пак ако будете добри и побожни, и ви ћете некада кад вас Бог милостиви позове в' мени доћи.

Тако е майка у својој болести, више пута поучавала свое синчиће, — Едно вече, — управо су дошли код кревета отац и деца — промене се мати и пребледи мртвачким бледмлом — затим отвори али за мало очи свое, погледи са свим смирено на небо и уздане; Господи и Боже свети! дакле ме баш позиваш? пак пружи едну руку евоме мужу, за растанак вечити, а другом загрли оба двоје владуће деце, говорећи слабим гласом: „с' Богом остайте! Што сам вас могла добра научити, я сам вас учила; само радите онако! Мир Божи и любав Господа Исуса Христа, нека увек с' вами буде! — Немойте да се икада најманѣм греху приволете; а на небу, видићемо се опет!“ Деца клекну, она их прекрсти; и уздане још неколико пута, но на еданпут престане дисати, очи

іой се засветле у сузама, и — о — добра мати премину мирно с' овога света.

Отац приведе оба синчића последњи пут к' мртвome телу, понови им покойнице опомене, и упита их; хоћели се они науке материне држати, и у право христіански живити и умрети? Деца ударише у плач и обећаду се, те су и отца топле сузе облиле. Трећи дан тужни Петровић обукао се у црно одело, жалостна лица и оборених очию, ишао е, на спроводу за телом верне свое супруге, а деца пред њим, сваки своју свећицу у руци држећи, и бришући сузе с' плачевног лица. Светина се многа на спроводу згрнула, али ни у ког се сува ока видити ние могло. Сиromаси су нарицали за побожном госпођом, и милостивом майком; другима се опет разжали, на оно двоє нејаке деце, како су у црно обучени, надувеним од плача очима, бледи као крпе нуз отца стое, и у гроб гледе. Заиста е чудновато, рече многи отац и многа мати, како е Господ Бог хтео овой деци таку добру матер узети.

Свештеник, којі е при спроводу покойнице био, начуе тай говор; и таки благослови гроб, и прехвати реч сакупљном народу: Ваш говор, што сам га сад разумео, споминѣ ме на речи светог Писма: „Мой Отац и Мати оставише ме, а

ти си ме Господи примио.“ То су утѣшителне речи свакой сироти, тако мора сваки онай реѣи, коій никога свога нема; — Овой е деци немила смрт отела премилу майку, пак да и отца изгубе, тѣшиле би их оне речи: „Ти Господи примаш сироте.“

II. ОТДЕЛЕНЪ.

У крадена деца.

По материной смрти небыаше веѣ у граду об- станка тужноме отцу и нѣговим синчиѣима. Имао е едно добарце с' прикладном куѣом, два сата далеко од града, те се радије онамо одселио; онде е мислио, да ће лакше дечицу свою однего- вати и воспитати, чрез тога били су они увек поред нѣга, не само при асталу и шетнѣи, веѣ ако е и друге послове одправляо у нѣговой соби, тосу деца науку на памет учила, или за аста- лом писала, или се макар играла: поред свега поучавао бы их отац свакиѣ дан по коій сат, ер и онако быаше им он едины наставник. Свако- ютро и вече молио би се с' нѣима Богу: Сваког светца и неделѣ, водио би их на службу Божію; читао би им сваки пут код куѣе Евангелие за онай дан, и лепо им бы га на просто толковао;

а кад ње с' њима у башту или поляну изишао, у познавао би их с' великим делма Божійма.

Та два невина детета по материной им смрти, была су отцу едино веселъ ; али су и они њга свим срцем любили, и пазили на сваки њгов помишляй. Лепо наданъ што му е у деци процветало ублажи му по нешто горки бол, над ненакнадним губитком смрћу миле му супруге. Али ни то непостоя за дуго ; ер наскоро навукоше се још црњи облаци, и још тежи яди на главу вредноме Петровићу.

Сваке неделъ морао е он поради своих трговачких послова у град ићи, еданпут опет тако оправи се на посао, будући да е имао с другима трговцима рачун. Опростисе лепо са синчићима своима, препоручи их, надзирателници, у годинама већ, али побожной жени, која му их е воспитати помагала, и обећа да ће се пред вече раније натраг кући вратити. Деца га испрате до каише, и он их још едаред полюби, узяши на коня и отиде.

Пред кућом простирала се лепа зелена ледина ; на среди е едан велики орах био, а наоколо насадили су свакојка дрвећа и цвећа. Све е изгледало као каква велика башта — ту су деца трчала и играла се свакојке игре, возећи

на малим колицима дрва, каменъ, земљу; ловећи лептириће, слушајући птица певанъ, разгледајући лепе руже, али их ни едан руком додирнуо ние, будући им е већ пре речено да нечупаю.

Тай дан кад е отац одяшио у град ухватесе браћа за руке и оду на ледину, скачући овамо онамо кое за лептирићи, кое опет разгледајући по дрвећу птичия гњизда, будући да еу се баш онда птице легле; наиђу на едан крњаст лонац од цвећа — гди поклопице бадава стои. Шта ће овај лонац овде? рекне златое; наш бы баштован могао болъ пазити на овај разбиени лонац. Миливой дигне лонац, да га на друго место однесе; али се уплаши од чуда, пет младих голих птичића зацврче у еданпут на гњизду и отворе жуте као восак клюнчиће! То е шевино гњиздо проговори зачуђени златое, ено видиш старе шеве како немирно облеће по дрви, мислећи сирота да ће мо іой младе однети.

Небой се драга птичице, рече на то Миливой, мы нећемо ништа твоим младима; тако опет поклони лонац на гњиздо, и обадвойца се сакрию за удалън грмић, да виде оће ли стара шева, своим младим долетити. Истина у тренутку долепршасе она сва забринута к' лонцу носећи у клюву муву, те се увуче к' њима на ону

разбиену рупицу. Деца су била на то врло весела, а Златое почне говорити: „видиш Милко право е рекао тата, да се ове птице гњезде у грмљу на земљи, у каквом год шушняку. Под овим лонцем бияше шеви још најприличније за гњиздо. Ала ће се тата веселити кад му покажемо ових пет жуто кљунчића у гњизду!

Док су деца тако у разговору била, покаже им се дошавши и за куће лепо обучен човек, који е од кратког времена више пути долазио к њиховом отцу, и увек им донео какву играчку на дар. Они одтрче весели пред њега, и одмах му стану приповедати о њиховој срећи: како су нашли лепе птчице, молећи га да иде с њима да види. А шта е шевино гњиздо? рекне им на то страни; то вам није ништа. Ја знам за друго птичје гњиздо коме ћете се ви здраво зачудити, у њему има десет младих жутих — жути, као само злато. Стара е увек код гњизда; сила е лепша од шеве и пева тако красно, да е шевино певанје ништа према њном. Тамо јој е гњиздо у грму за вашом кућом; само ајдете замном пак љу вам га ја показати.

Деца су све дисала од радости и одмах пођу за њим. Грм бияше до едно сто корака за кућом. Кад су тамо дошли опази још еднога чо-

века с' два коня. Сваки од те двоице люди зграби као курјак по едно дете, скочу с' њима на конѣ па одоше. Дечица почну викати за помоћ, али им зликовци уста с марамом запуше, и умогаду их у кабанице, да их нико непозна, те одяше бегаяћи.

Пред вечер врати се отац кући; приближивши се кући било му е за чудо, што му деца на сусрет недолазе, иначе бы увек с' радошћу пред њѣга изтрчала. Нико се непоказа да му пред кућом коня прихвати. Сяши сам, пусти коня у шталу и дође у кућу. Али има шта и видити! Сви су были у дружевной соби сакупљѣни, сви жалостни, и пребледили као дувар, кад опазише свога господара. Што вам е, што е? запыта Отац сав забунѣн. Ах жалостной мени кукавици, цикну надзирателька, деца су нам нестала, и нитко жив незна гди су. Већ смо их по целом селу тражили, послали смо люде на све стране у шуму, и на ѳзеро да их траже, пак све забадава! Удалили се за цело нису, рекне служитель, истина више пута были су на Ёзеру у шетѣни, али сами нису тамо још никада били. Да се нису удавили сведочи, што е слуга нашао одну детиню чизмицу и капицу — ено е на асталу — пак вели да е опазио траг од два коня, од места пак све

до дрма иза шуме; на друму вели ние већ могао ништа разпознати, будући да онуда многи путници на коњи пролазе, те е сав пут од њих утрвен.

Слушајући отац те црне и жалосне речи, стојао е блед као смрт у сред све дружине. Дигне руке и очи на небо, и рекне: „О Светли Боже! Радие би ми било да су се удавили — барем би били сада на небу анђели; него што су украдени — ах то е ужасно! У какво зло немогу још пасти? Лако могу постати још и зли люди? — Али нека гдигод су у твоим су рукама. Боже Свемогући! „Затим клекне и свлоцљним рукама уздане: Силни и велики Боже чувай и брани их од греха! За дуго е тако молио се, и онда смирено устао, и отишао у своју собу, нарекавши ни едном служителю ни најмањ пакостне речице.

Ш. ОТДЕЛЕНЪ.

Трговац робља.

Човек што е однео оно двоје деце, быяше некій зликовац. Он е још издалъ тражио згоду, да тргуе с' богатим Петровићем, но овај опази да е то поводљив човек, кој би га радо и пре-

варити могао, зато га срдито еданпут за свагда из свое куће оправи; но та се лисица доцније прилепи другога трговца у граду, те га е за много новаца преварио. Сирома трговац приповедао е Петровићу свое яде, и овај свойски за нѣга заузме се, варалицу ухвати и затвори на неколико месецих, док се ствар неизвиди. Најпоследје осуђен, и морао е вратити све новце трговцу.

Тай злотвор однео е децу; ер невина нису знала да е он опасан човек. Неки су га исти дан видели у околини, а особито едан сељанин приповедао е да е у право таковог човека, као што му опиисую онај дан видио, гди е око куће Петровићеве обилазио, али није му ни на край намети пало, да тай намерава таково велико зло учинити. Онда е Петровићу пало у Памет, нити е више и кад посумњао ко е тай злотвор. На све стране даде га тражити, само да што е својој деци дозна; стотину дуката обећавао е ономе кога жива доведе. Али све забадава, ер доцније га већ небијаше у околини видети.

Како е варалица дознао да е осуђен по ради оне преваре, и кад се већ из затвора ослободио, узпламти нѣгово неваљало срце осветом против Петровића; — Он е дан и ноћ разми-

шлявао како да му се освети. А знајући да га неможе ни у чем болѣ рани, и веће му болѣ нанети, него кад му нѣгове од срца люблѣне Близанце отме, хтео е оба двоицу погубити, да му ние на памет дошло, да их трговцу робля продати може.

„А зашто да их погубим! рекле несретник свом другу (кој е такођер у едно време, и због еднаке лоповштине с' њиме на годину дана у затвору био) деца су лепа, — еднака су као разполовлѣна ябука; прода љу их пак барем љу добити за њих коју пару. У тим мислима пребегне с' њима у Турску. У Турској готово у сваком селу има по една велика кућа на друму, гди се путници свраћаю; у истој пак кући стои и судия кој разгледа и подписуе путником путне листове; и ако пак кој путник судцу недонесе никаквог мита, мора ондак у тој кући толико седити, колико е код Турака обичай; а обичай е код њих тай, како е по њих болѣ, и како е коме суди воля; крчмар у тој кући приправи гдекоих пута и посебне собе за богатие Турске трговце, да имаю больи стан и послугу, ер му болѣ плате. Такова кућа била е онде где е несретни отимач с' децом добегао. Сваки дан во-

дио би малену дечицу из посебне собе у обшту собу, и разпитивао бы е ли дошао какав трговац.

Кад едаред дочека едног Турчина именов Селима, кој е трговао са свиняма, ћилими и ћебетима, а у едно е и робљь куповао, ков е у Турской слободно было. Покаже му оба дечака, и понуди их, ако купити хоће, Турчин рече: Валаха; деца су истина лепа, мени се допадаю, али што ћу с' њима тако маленима? још их треба дуго ранити, док за какав посао неприспеду. Разумевши браћа, да ће ду бити продата за робове, пребледе као крпа и цичну плакати. Турчину се то разжали, пак их купи више из сожалњя, него да што на њима добије. Бити ће им болљь код мене него код другога; помисли сам у себи. Изплати продавца кој се чинио доста задовољан с' продајом. Узме децу са собом, те их одведе својој кући, у прилично лепом пределу.

Жена како му чангризава бияще, и паксе показала да ние незадовољна е' трговњом, а и деца њихова веселила су се с' малим гостима. Селим допусти да њгова права деца с' овом Христјанском другую, заедно се играю и еду, а више пута у кући дао би им какав примбран посао да заедно раде. Он их е намислио донде

ранити, док мало по нарасту и одячаю, и док се са вѣговом децом науче по нешто Турском езику. Све би тамо добри близанци заборавили, само да их није морила жива желя за милом домовином и сладким отцем. Још више их е болено, кад су им забранили, да неспоминю нити и зазиваю пред Турском децом Исуса и Светце, што су се были код куће научили.

IV ОТДЕЛЕНЪ.

Боголюбив Баштован.

У оном месту живио е некій богат Турчин именован Ибрахим, којі е здраво Сайно у богатству живио, а што е навѣвише было, имао е едну особиту башту и држао е посебна и врло вешта баштована, којі ю е марљиво и ваљно обрађивао. Бияше у башти свега, што би ко помислио, а особито воћа, у толиком изобилию, да е домаћину претицало, те су пошто по то морали продавати.

Едан пут пошло Хранителѣи, оба дочека с повећом корпом у Ибрахимову башту, да донесу воћа, Баштован човек престар достоинствена лица и озбиљна погледа бияше роб християнин. — Дошавши дечица к' нѣму са корпом, држећи сва-

ки за своју Страну, загледа се баштован сав свужден у њих, умиљатост њихова, сасвим еднака лица, на њима лепо извезене халџинице које још код куће на себи имаху; одмах му падне у очи, и оледене жалосну душу његову, видећи да деца Турска нису. Любко их поздрави са „помози вам Бог,“ и каже да је он њихов земляк. Деца се из почетка мало уплаше; но у часу врло се обрадују, што омет чују сладке речи материног им језика; озбиљно стану говорити с' тим човеком, и одмах га обљубе као свога отца. У разговору даље запита их: како се то догодило, да су тако њџњи и од отличних родитеља деца пала у робство? а они му изприповедаше своје јаде и несрећу; спомену у казивању отчино име, и одмах обојица ударише у плач, да би у човеку срдце од жалости пукло. Баштован их стане тешити и испитивати: есу ли што учили се хришћанској вери? „О есмо, одговоре једним гласом, код куће нас још научише: „*Ошче наш,*“ „*Богородице Дѣво,*“ и „*Вѣрую во єдинаго Бога.*“ Де-дерте дакле, рекне баштован, „*молите се Ошче наш.*“ Обоица склопише ручице, и стану се молити, и кад су дошли на речи: *Иже еси на небесѣх* — смирено и побожно погледају на небо, а човеку се сузе обориш: од милине. Похваливши

обадвоіицу рекне им да е он Христіански Свеш-
теник и да му е Име Андрия. Деца одмах по-
лете да га полюбје у руку; он им недопусти, већ
их любезно опомене, нека се и у будуће тако
моле, и нек се уздаю у Бога. Веруйте, ми про-
говори им погледав на небо, добрый Бог хоће се
смиловати, и опет вас довести вашем Отцу. За-
тим их благослови, напуни им кошар с воћем, и
дарива сваког с' едном ружицом. Деца се пожуре
весело кући, воће предаду хранительки, а ружи-
це поклоне Турској деци.

Од тога дана бы деца чешће одлазила у ба-
шту. Турска су се деца пак усиливала, да носе
кошар, мислећи да то право и њима припада; но
будући да баштован овој деци нуз куповину увек
прилагао воћа или по кои цветак, а они бы то
увек разделили Турској деци; тако ова турска
деца и рекоше, найте ви носите кошар; ер нама
тај трвдица баштован још никада ни воћа ни цвећа
није дао. Доцније се измоле мали робови од Се-
лима, да их пусти свакиј дан пред вече башто-
вану, кад е посао довршио, те тако бы од оног
времена свакиј дан одлазили к' њму у башту; а
побожный баштован, приповедао би им свакиј пут
штогод, да их поучи или забави. Деца бы се већ
у јутру кад бы из постелѣ устала радовала, на

онай сат кад ђе Баштовану на разговор поѡи. Тосу были заньих найсретнии сати, у оной не Хри- стіанской земљи. Ние прошао дан кад неби к' небу руке подигли и захвалили премилом Богу, што им е дао тако добра Учителя, и побожна Свештеника.

V. ОТДЕЛЕНЪ.

Вашар за Роблѣ.

Ево проѡше скоро две године, а Турчину Селиму тако омилесе деца да их продати ние хо- тео; али им Туркиня на то приклоне не бияше. „Ми смо рече она еданшут своме мужу, „ову децу купили и одранили, сад морамо гледати да их пре продамо, ербо сила кошта тако их ранити и оде- вати, а иначе они могу себи веѡ лебац заслу- жити; — време е да иду из наше куѡе;“ но овде ние била нужда за новцем, поради чега бы Тур- киня хтела децу продати, веѡ нешто друго. Сваки кои би год Селиму долазио у куѡу, фалио би то двое деце, како су лепи и према сваком понизни и улюдни; а на нѡихову децу нико скоро ни по- гледао ние. То е было матери Туркињи мрзко, те стане свою децу што е лепше знала облачити, а овой двоици даде дебеле хальвице што су ро-

бови носили, и то што е најдеблѣ имала. Али то све ние ништа помагало: ер деца би се ова увек више людма допадала нежели нѣна: Преко више еда, још се већи ђаво догоди. Една странна госпођа, богата Туркиња дође код Селима у кућу да себи од болѣга еспапа што е потребовала избере. Миливой и Златое седели су за едним малим асталом, едан поред другога. Опазивши их иста госпођа, викне зачуђена: „О, да лепе деце; сретне тебе майке! Човек би ти морао завидити, како су ти лепа деца — ни Анђели нису лепши.“ На то дођу од некуд Туркињина деца, у собу, а госпођа се намргоди; о, да ружне деце! — То су ваљда комшинска деца? — богме нису заслужила те халѣне лепе на себи — према твојој деци то су праве награде. Од тога часа заплашти Туркиња као жива ватра, и већ ни под какав начин ние могла трпити малих робова. Они ми мораю с' моих очию одлазити, само да их више не гледим; стане викати на мужа; води их куд ти драго, само под моим кровом већ им места нема.“

За неколико дана бияше у најближем месту (граду) годишњи вашар, у коме е и Паша онога окружја живио. Жена дакле опет навали на Турчина: Одведи ова два дечака на вашар, пак их

тамо продай: я их више у кући трпити не могу, јошт ћу им на растанку, едно добро учинити, обућу им најболѣ халѣине, само да их лакше продати можеш; али да ми се виси с' њима на траг вратио."

Турчину се то на жао дало, био е човек добричина, али шта е хасне, кад му е жена однюд неваљала била, и њиме сасвим завладала. Послуша е дакле, седне с' децом на кола и оде-

На великом вашару пред Пашиним Двором, слегла се многа Светина; тако дође и Селим с' децом, држећи се за руке пред Селимом ходали су по вашару. Люди се стану сгледати на децу, и кунити се око њих; свакоме падну у очи та лепа деца. Више купаца их прегледа и сваки рече: Само да нису тако малена и млада, добро бы было, али овако су преслаба за посао — тако преговарајући одилазио би едан за другим.

Али преко свию ови, нађу се два трговца: едан Турчин, а други Арапин, те се стану погађати за децу, преговарајући као и они, да нису јоште за службу. Селим ће на то Турчину рећи: Толико су јки да ћеду моћи свом будућем господару, запалити чибук, донети кафу, покупити по башти воће кад буде падало, и друге лакше послове одправляти. Арапина олет овако наговори:

яко се у Христіанској земљи Господа поносе, ако имаю црна Арапина у служби, тако се и Арапи радују беломе слуги, ако им баш и ние за друго а оно само е' њим да се хвале.

Арап и Турчин купе најпосле децу. Турчин рекне трговцу Селиму: мы се познаемо, новце ћеш код куће добити,“ и прими Миливоя за руку, да га узме са собом; а Арапин: води дете са мнош кући тамо ћу те изплатити.“

Разумевши браћа да ће их сад раздвоити, врисну плакати и јукати. „Не, Не, викне едан загрливши брата, я не идем од мога Златка! Любезни Златко! я ћу стобом живити и умрети. Другій се опет заплаче: Мила нам е мати умрла, од драгог су отца нас украли! Я немам никога до тебе срчану мой Милко. Я те немогу никако оставити. Ах, Боже, недай!“ Тай дитиньн плач и кукань тренуо е све присутствуюће до суза,

У исто време разгледаше пашина жена по вашару, и опазила та два лепа, едан другоме подобна дечака. Њихов јук и помагај здраво јой се коснуе срдца, одмах пошлѣ слугу продавцу, и оба двоим купцима да им каже; — пашиница жели оба двоје деце купити, доведите их к' њой: Селим погледи и опази Госпођу, поведе децу за слугом и прода их њой; а она му плати више

него што е он за нѣх захтевао. На опроштаю децу а и Селима препадну сузе; али за час пре-
ђега свака туга, те оде весело радујући се бо-
гатом дару.

Пашиница започне с' децом разговор, да іој кажу штогод о свом обичаю; а они іој изприповедаю све искрено, како су знали. Турски су по мало говорили, али тешко изговарали гдекоје речи; но зато е ипак разумела нова госпођа само се више пута насмеяла коіој речи, кад бы іој приповедајући изrekli.

Будући да е она врло волела децу, а сама свое ние имала, тако заклучи ово двоје деце узети под свое, надајући се да ће то бити по вољи нѣзином мужу, којі е управо пре неколико дана отишао у войску.

Деца были су доста добро обучена, али іош све едначо као робови; зато зовне пашиница слугу и даде их преобући у лене халѣине по турском обичаю. Кад су оба двоица нове халѣине обукли, дођу пред пашиницу, она им се обрадуе, као да су нѣзини синови, говорећи сама у себи; оваква им халѣина добро стоїи и управо доликуе. Од свию страна стане их мотрити и загледати с' великом допадношћу; но опазив да деци ние повољи, што су турски обучена, утеши их при-

ятно : „Небойте се драга децо ! Я вас зато нећу потурчити, само ћу вам бити друга майка ваша.“

VI. ОТДЕЛЕНЪ.

Емира.

Емира, пашина супруга, била је добра и разборита госпођа. Турске су жене увек затворене у хареми, нити смеду кад излазити осим у пратњи, али и онда обуку дугачке Халъине, а лице застру. Но Емиру е нѣн муж тако поштовао, и тако се у њу уздао, да е никад у затвору држао ње, већ јој препоручио цело господство у кући, у башти, и њиви. Слободно е и ѣи могла куд год е хтела. Кад он код куће ње био, њој се морао сваки покоравати. Онако добра и мила верно е држала, своју реч, и била е ново добитим дечицама права мати; дала им е самосталну собу, Одредила им е сталну служавку, и заповедила едном робу Христјанину да их служи. Често бы их к' себи дозвала, и сама се е њима забављала; а и дворјанке што су е њом код истога астала везле, радо су е том лепом децом разговарале. Они су морали приповедати, како су код Христјана живили а оне бы све као погнутим ушима слушале.

Емирина башта была в велика и красна ; зато бы радо она сваки дан у ню одлазила, и деца су увек с' њом ишла. Туе было много цвећа и онакова, какова су код свога Отца и Учителя Андрие видели, кое в особито децу веселило, ербо им се чинило баш канда су наймилие свое старе познате видели. Но было в ту и великих красних ружа, каквих іош они за живота свога ни су видели ; зато и навале одма на пашиницу, и рекоше : мы познаємо све цвеће, кое расте код куће у нашої башти ; али дозволи нам молимо те и кажи нам како се zove ово различито Турско цвеће.

Емира смешећи се од радости, изброій им имена цвећа. Доцније допусти Емира деци да и сама могу ићи у Башту, али кроз двор край палате. За кратко време обљуби цела кућа ту добру децу ; чим бы се показали у башти, ето већ к' обали лабудова, кое в Емира у рибняку ранила, ер бы им обично бацили у воду хлеба. А чим бы дошли у двор одма дотрче пред њи пашины ловачки пси ; знаюћи, да им макар од чега залогай фалити неће.

Еданпут мали Миливой чрез пса скоро у зло да дође. Видећи он лепога пса, радостно повиче : „У нас в код куће быо управо такови пас, био

е наш покућар и звао се Султан.“ на велику срећу њгову ние га нико чуо до само еднога роба Христјанина, којј е те ранио. Тай га опомене, да више никад таково што неговори: ер лако би те могло главе стати. Турци зову свога цара Султаном; а то ние ни право, што неки Христјани грде турскога цара и вређаю име, а еами се нато срде, кад их Турци називаю, влашки или каурски пси.

Кад се деца код паше већ добро окућила, и весела постала, заповеди Емира ономе кристјанину робу, што их е дворно, да учи децу турски читати и писати. Томе се овај обрадуе, као озебао сунцу; одма их стане учити, но не само Турски, већ их е пазио, и у њиховом матерњем езику; ер му е главна брига была научити их што више о Богу и Господу Исусу Христу.

Едно јутро пође Емира да види шта раде деца, врата су била на половину отворена, а деца у њиховој соби клечећи на колена велегласно Богу се моле: „Драгій Боже, милый Отче небесный, благослови нашу другу майку Емиру своим светим благословом! О, како нам е она добра и любезна! Дай јој да све болъ познае тебе и твога милога сина Исуса Христа, пак да се спасе. Те речи коснусе дубоко Емирина срца. Од тог

времена чешће их є запиткивала, о вери Христіанской и све іой се допадало, што су іой год знали казати. Само іой по нешто ние ишло у главу. „О, уздане єданпут; да ми є рекне ко- год, коій бы ми то знао болъ протолковати.“

Ми знамо єднога, одговорише обоица, коме у том нема пара. Сећашли се іош онога доброг баштована, о ком смо ти више пута приповедали. Оно ти є побожан Христіанин, и врло добро зна- де научитя, єр оно є христіански свештеник быо.“

Добро децо, рекне Емира. „Я љу гледати да он дође к' нами али немойте никоме казати, да є он Христіански свештеник. То бы га могло главе стати, єр бы га Турци убили.“

За неколикико недеља быяше опет вашар у истом месту. Емира даде себи дозвати трговца Селима. Я сам теби много дужна проговори Е-мира; ти си ми продао два дечака с' коійма сам врло задовольна. Но я желим іош нешто од те-бе. Рада бы да ми є башта у больим реду, а Христіани су много вештій баштовани од Тура-ка; были ми ти знао роба Христіанина коій би- био у томе вешт? Я се у тебе найвише уздам.

Трговцу се допадне што є Емира тако при- ятельски с' нѣм поступала; и толико га хвалила, те іой рекне; я знам за єднога коій є већ више

пути показао, да му е у том послу мало еднаких; али е нѣга тешко добити. Он е роб богатога Ибрахима. Само ми га купи рекне Емира, па макар те коштао шга. Кажи Ибрахиму да ми нужно треба нѣгов баштован за мою бапту онѣ ми га свакояко уступити.

Селим оде кући и одмах се упути Ибрахиму молећи га. да му прода свога роба али Ибрахим о томе ние хтео ни слушати. Шта ти е пало у главу, почне се на нѣга смеяти, та мой баштован вреди Цариграда; нема ти новаца, којѣ би ми га изплатити могли. Я га непродаем. Видећи Селим да ние другчие, стане му казивати, кога е нѣму послао, а кад Ибрахим чуе, да нашиница жели купети роба, одмах пристане на све.

Селим поведе одма са собом Андрию, и за кратко време обое дођу пред Емиру. Андрия био е сасвим жалостно као и други робови обучен, али му се на лицу видало нешто племенито, чему се Емира ние могла доста начудити. Утили час одброи она за роба Селиму што е захтевао, дозове по свом служителю обадва дечака, и чим служитель оде проговори Андриј: вредни старче, я сам дознала за тебе од твоих ученика Милка и Златка, којѣ те поштују као свога отца. Од сад ѣш бити и мой учитель. Нико мене неможе бо-

лъ од Христианскога свештеника, о оном научити, што е мени и свима людма найпотребитие, и до чега ми е сада найвише стало.

Дигне очи с' разширеним рукама к' небу радостан Андрия: „Добри Боже! Каква чуда на той деци твориш! У тай пар ступе оба дечака у собу, весели скоче к' нѣму, и стану га грлити, Андрия Златни, учителю наш! Отац наш! О, како ћемо захвалати Богу, што си опет наш!

Од радости били су као изван себе. Емира даде Андрию одмах болѣ обући, и намести га у службу баштованску; те му е свакиј дан с' децом одлазила у башту и разговарала бы се с' новим своим баштованом. Турци су мислили да се она с' нѣм договара, како бы башту што лепште уредио, а не пада им ни на край памети, да е тай баштован поучава о красной башти — о царству божием. Сав іой разговор быяше Бог и Спаситель Исус Христос. Кад е чула науке Андрине, као да іой е пукло пред очима — замоли да е крсти. У баштованской кући изповеди веру христианску пред дечицама, баштованом, и двема робиняма, кое су такођер быле христианке, и баштован е онда покрсти.

По своіой жельи доби на крштению име Елисавета; будући да іой е Андрия много о светой

Елисавети приповедао : како е била понизна , умиљата , и милостива спрема сиромаша ; те би е свагда за пример предпостављао свима женама, были оне висока или каква му драго рода ; истога се и одабра Емира, да јој буде углед , кој ђе јо увек наводити , да буде и она таква радила, слѣдуюћи стопе свое заштитнице.

VII. ОТДЕЛЕНЪ.

Заробљеници.

За цело то време , од како е Емира узела к' себи та два дечака, и што е метнула Аудрију за свога баштована, или болъ рећи душе брижника, быяше паша у Цариграду, ербо се Турски цар опет спремио за рат противу Христіана , и начинио нѣнога мужа , будући се врло вешт и искусан показао, едним од своих првих войвода. То е было за Емиру и за христіане велика равна: но Турци и службеници у нѣной кући, и сви остали у граду, тако су се радовали, баш канда су Бог зна шта добили.

Уредна войска Турска продре у Хрватску и по другом пределу, далеко од пашиних дворова; но Турци изелице неоставише ни едне стране у нашим пределу на миру, већ провале на неколи-

ко места границу, те стану плячвати и палити села и градове, затирати усеве, люде сећи и благо им отимати; пак не само то него и множество народа заробе и одтераю у Турску.

Вративши се тако кући, доведоше пред пашин двор робове да их продаю. Емира дође с' децом на пенџер гледати роблѣ, — но ко може описати дечину радост, кад су опазили међу робовима отца свога. Што су игда могли дрекнуше обоица: Отац, отац, мили наш отац! Он горе погледи види два млада Турчина на пенџеру, незнајући кога они зову. Али у тай пар нестане деце с' пенџера и већ се виде, гди се међу светином тураю, да прокрче пут до робова, а людство им се почне с' пута укланяти едан за другим.

Дошавши до отца баце се на колена пред нѣга. „— Отче! Зар нас више не познаеш? Та ја сам твой Милко: Та ја сам твой Златко.“ Децо моя! повиче отац у глас.“ Ах Боже! како љу ти захвалити! Свим троици продру сузе на очи од радости. Отац заборави на тешке окове, мислећи да е у раю. Тко их е год видео, сваког е тронуло; а христіани којі су их разумели, плакали су с' њима као мала деца. За тили часак другога разговора чуо ниси до само едного: То им е отац, ово су нѣгова деца, па и они којі ни-

су из почетка онде били, скупили се да виде чудо невиђено.

Док се још народ онако чудило, дође едан слуга и заповеди у пашицино име, да се њој преда тај заробљеник. Војници одмах послушају, те га одведу Емири, а она их богато обдари и рекне, будите с' тим задовољни за сада, а Паша кад се врати, наградиће вас достојно као храбре војнике. Деца замоле Емиру, да им даде скинути сас милог отца тешке окове, које она одма војником заповеди. Војници исврше налог и оду с' окови. Петровић јој лепо захвали на турском езику; ер га е добро говорити знао. Ни едно дете немакне ока с' драгога отца; само их е то болело, што е отац, за то време, док нису с' њиме били остарио. Коса му е вечном осе-дила, суво лице све му се набрало — а како и неби, кад е толико претрпио. Најпре му умре жена, затим изгуби децу, а напоследку и њга сама заробише Турци.

Деца су се ражалила за отцем, што е толико претрпио, но и отац, преко све велике радости постане невесео; чим е мало себи дошао, и видио на деци турско одело, макар да е скупоцено било. Он се тужан био уплашио, да му деца нису почурчена. Но Емира која е одмах при-

метила, зашто се отац снуждио, утѣши га говорећи; Не бойте се приятелю, и я сам Христіанка. Бог ми е вашу децу послао, да ми навесте Спасителя Исуса Христа. А, та поштена душа, овај христіанскій свештеник, показавши на Андрию, коій е у тай пар у собу ушао; бияше мени и деци учитель. О драго ми е што познаем отца тако добре деце!

Сад се Петровић са свим умирио, те у глас стао славити Бога, и онда почну сви редом приповедати, како е Бог чудновато с' њима наредио. Петровић поживи лепо дана с' новим друштвом у слави Бога великога. Ал за мало потрая та задовольност, на скоро почне старій Петровић и синови уздисати за лепом своіом домовином, с' тим више што е спазио, да га Турци добро негледаю у пашином двору, и да би ради на њим срце изкалити само да смеду. Зато замоли еданпут пашиницу, да га пусти с' децом њъговой кући; али Емяра га умири, и рекне му, да би се іош сада док трае рат, највећой погибели изложио, но чим се сврши рат; рече саяво љу вас одпратити у домовину, и намириљу вам сву ште-ту што су вам Турци починили. —

Петровић е и сам увидио, да ће болѣ бити ако послуша Пашиницу; захвали іой на великой

доброти и любви, која се брине за нѣга и децу нѣгову, и умоли е да му да какав сталан посао, ер без посла живити му е тешко било. До сад бы веѣином време проводио, надгледаюћи у башти цвеће, и зато изяви желю нѣгову да га Емира придружи трудолюбивом Андриј за помагача на кое она радо пристане. Петровић се одма пресели у башту к' Андриј, и с' тим е пала обоици сикира у мед; тако су могли заедно радити и молити се, и живот Богу жертвовати.

VIII. ОТДЕЛЕНЪ.

П а ш а.

Дуго затим кад се нико надао ние, дође Паша кући. Турци изгубили едну велику битку, те морадоше учинити с' Христіани за себе врло срамотно, али сретно примирие. Кад е Паша дояшио у град, окружен множином войника и войничких учасника, слеглосе са свию страна множество светине, коя га е узкликом поздравила. Али е Паша яшио намргођен, као да ние видио никог, нит е чуо виканѣ, проклинюћи Христіане. Још пре него што е Паша дошао у двор свой, почну му слуге казивати: да се Пашиница покрстила. Едан Христіанскій свештеник претворио се у баштована,

увукао се у твоју кућу и наговорио ти жену, те се одрекла мухамеданске вере. Али ту има још едан Христјанин у твојем двору, кога су наши људи у влашкој заробили; она је заповедила да га њој предаду, и он је много том помогао што се она покрестила. Ево га управо иде мимо нас. — То су њени на кога се она уздала, а ми сироти Турци баш канда нас и нема! Ни една Туркиња неживи као она, њзин је живот са свим христјански. А што је још више, узела је под своје два наурска детета, децу онога заробљеника. Слушајући то паша, разљоти се као змај, све му лице позелени, као бесан, пође жени да је што пре на рачун узме. Угледа ју сасвим смирену, уталожу се и прећути мало; Пашиница га лепо поздрави. Он је доста мирно запита: „Ели истина да си ти Христјанка постала?“ „Ест одговори: Ја сам Христјанка, слободно и јасно и радосно своју веру исповедам у Исусу. У највећем беснилу трже Паша сабљу из корица да јој главу одсече.

На срећу бияше уз њга едан гост који га ухвати за руку и рече: немој пусти је да се промисли; ја се надам да ће она још к' себи доћи. Наше хоће повратиће ју на прави пут. Та она је одвећ добра, само што су је неки преваром занели, да остави веру мухамеданску; но на ско-

ро ће она увидити, како е лудо урадила, пак ће се покајати. Допусти јој толико времена да то учини. —

„Нека буде,“ рече Паша, за три дана нека се промисли, и нек избере смрт или живот Одведите ю у собу и пазите на ню; а попа и оно друго псето каурско баците у тавницу. За три дана погубићу их без икаквог милосрђия; даћу им одсећи главе, нека знаду зашто су се овамо донели; пак ако и та луда не дође зато време к' себи, погинуће с' њима заедно. Пашиница буде затворена у њњој соби, а пред врати буде јој постављена стража, а свештеника и Петровића бацише у тавницу. Малы Милivoй и Златое цикну плакати, дознавши да ће им мили отац за три дана погинути. Целый двор е њих жалио, а особито робови Христјани, ер су им та деца многа добра учинила, и многу им милост од Пашинице испросили. Али ни Турци им нису били непријатељи; ер често би едан другом рекао: Баш су то ваљана деца. и красни Турци могли бы быти; зато почели су и они децу тешити: будите мирни и спокойни, рекоше; да и вас не погуби; велика вам е то срећа што е вас помиловао, али чувајте се да му гдегод на очи не-

изиђете, ер ко зна не были дао одсећи и ваше мла-
ђане главице.

Уцвелени с' таким утехом, одоше у свою
собицу, клекнувши едан до другога скупљним
ручицама и горко плачући Богу се молише: Дс-
бри и милостиви Боже! смилуй се ти на нашег
драгога отца, милога учителя, и добру Емиру!
Избави их, ер е то само теби могуће. Прави ме-
лем быяше сада за нѣихова ранѣна срдца, неки
изражай светога писма, коесу више пута од у-
чителя Андрие чули, особито оне Давидове речи:
праведником е много трпѣти, али ће их Бог из-
бавити од свию неволя; он бо ест веран и мо-
жан чувар и бранитель свию невольника. Сетив-
ши се тога почну оцет Богу молити се, и по-
навляти лепе изражае светога писма, кое су зна-
ли. Кад се тако помолише и препоручише Богу
здрави им на срцу одлакша. Бог их утеши и умири.

IX. ОТДЕЛЕНЪ.

Бегство.

Миливою и Златою ние ни до чега толико
било, колико само да могу посѣтити у тавници
свога милог отца. Войник којъ е стражу чувао
био е истина Турчин, али ние срдцем на хрис-

тианску веру мрзио. Пред Пашом морао се држати као и сваки други Турчин. И сама су деца на њему приметила да е са свим умиљатијег погледа него други Турци; и њему притекоше молити га да их пусти к' отцу. Ја љу вам то учинити, одговори Турчин, но само потајно; зато дођите ноћу овамо, казао им е и сат, кад ће он на стражи бити.

На то одмах обоица оду до оне тавнице, где им е био учитељ затворен, и онде е чувао стражу едан Турски войник; почела су га деца илакајући молити, да им тавницу отвори; но он их сурово и немило од врата одтера; тако немогавши ништа овде успјети, употребе средство не би ли бар до Емире доћи могли. Дошавши до њне собе, увиде пред вратима два Турчина, и свакоме голу саблю у руци. У страху стану их повизно молити, да их Емири пусте; но и ови на њих немилостиво продеру се, заманутим сабљама: таки се одавде вуците, ер ћемо вас одма! — Снуждени дечаи оду као опарени у своју собу.

Кад е ноћ дошла, а деца полако отидну к' тавници свога милога отца; Тавнице су биле вуз двор, те се у њих кроз узани ходник улазило. Онај добрия стражар упали им жижак,

даде им у руке, отвори им врата од тавнице и пусти их у нутра. Малы жижак, којї су у нутра унели, само е до полак тавнице светлио. Тужни отац седно е у едном буцаку, деца падну пред нѣга на колена и почну плакати. Дошавши отац мало к' себи почне их тешити : Драга децо моя ! не плачите. Што Бог осуди то ће се извршити ; ер без волѣ божие неће ми од Турака ни една длака с' главе пасти. Нек се изпуни воля Божия ; И ако е он одредио да умрем. то сам ве сео, што ћу моѣи крв мою за христіанску свету веру пролити.

О, то е лепо, рекоше деца, „и ми смо на то спреми. Али зашто да се даш томе беснومه Паши убити ? ер ко тима Турцима дае право, нас заробити ? Утеци ! А, то ти е лако. Овај солдат што е на стражи, врло е поштен човек, а и лень и спавалица. У место да стражу чува, сео е на земљу метнуо саблю преда се на колена, те ће одмах заспати ; зато време можеш побѣћи. Ключ од локота што ти е на окову, привезан е на едну узицу с' ключем од тавнице, а он е у вратима. Мы знамо у башти една врата-ода мала, кроз која ћемо лако напољѣ.

Отац се мало промисли и буде на бѣгство готов. Малаый Миливой, оде лагано до врата од

тавнице. те се у тилиј час с' ключем у руци натраг врати: „Ево ключића. пришапта отцу. Наш стражар слава, и хрче баш јуначки. Бежмо дакле брзо у име Божије! Уздане Петровић. Околину добро познаем! Најпре треба нам две велике брдине прећи, па онда ћемо по самим шумама ићи, док не дођемо до Христјанске границе. Скинувши с себе окове, утекне с' децом.

Била е месечина као дан. Прво брдо преорише сретно, премда су се морали често провлачити, кроз густо грмлѣ, и пеняти се преко стрмени и криви гора. Зора се указала, а они се спустише лепом долином према другом брду. Кад ал зачују ловачкјй рог, коньскјй топот, и лайнѣ неколици не паса. Деца рекоше: то е лов; али се отац уплаши да то ни су Пашини момци. Да то нису проговори он Пашини ловци, пак иду за нама у потеру. Ние ништа друго, него да се сакриемо док овуд прођу. Баш под брдом быяше мала пештера, сва застрта густим гранѣм. те се брже у ню завуку. Ловци долазаху све ближе, отац клекне у пештери и стане се Богу молити: Добрыи Боже! избави мою децу. Найвише се боја да не бы Паша у свом беснилу дао невину децу погубити. И они клекнуше и слабим гласом Богу се молити: „Добрыи Боже! избави бар на-

шега драгога отца, од тако немиле смрти! Быће болѣ дами погинемо, узми наш живот за нѣгов. — Отца облише сузе, видећи како га деца любе. Макар быо іош несретній, почве сам у себи говорити, и пак сам пресретан отац. Дойста сретній сам од Паше и самога Султана. За час преста сва хука и бука. Хвала Богу, уздануше деца; Айдемо сада у име божие и ми напред! Чекайте малко рекне им отац, іошт нисмо са свим сигурни, те седне на траву а деца до нѣга Сад текем су сва троица осетила, како их е прво брдо намучило; а к' томе появи се глад у деци; а како неће? — синоћ, а скоро цели ючерашній дан нису могли од жалости готово ништа єсти.

Срећа што су пре вечере оставили у џеп, сваки комадић погачице и по нешто воћа, што су понели отцу у тавницу, знајући да у затвору ништа не добья, до само воде и мало плеснива хлеба. Свакій извуче из џепа погаче, и одну ябуку, и обоица му на еданшут понуде: „на Отац еди.“ —

Ѓдите само, децо моя, ви, я ни сам іоште гладан, рече отац. Та еди, рекнему Миливой, ми имамо іош; гледай. Узме из џепа іош комад погаче, и неколико ябука, те их поређа пред вѣих на землю. Ѓдите само децо, едите, а што вам

остане, оставите у цеп, добро ће вам бити доц-
 ние. Мы нећемо тако фришко наћи люди, којѣ
 бы нам дали макар комадић хлеба. — Ако не-
 ћеш ти ести, нећемо ни ми, опет рече Миливой, и
 метне и лебац и ябуке од себе. Дакле едимо скупа,
 рекне отац; но најпре нам се валя помолити Бо-
 гу на том благом дару. Деца склопе побожно ру-
 ке, па рече Миливой: Драги Боже я те хвалим
 што даеш людма жито и воће! А яте хвалим
 рече Златов, што си нам юче у памет улио,
 да узмемо сваки погаче и ябука, ер да тога са-
 да немамо лако би смо у Шуми од глади суста-
 ли. Хвалећи тако Бога, поедоше погачу и ябуке
 све у мейден кус. Ютренѣ сунашце истом баци
 свой зрак кроз густо листнато гранѣ, и разсве-
 тли тесан заклон наши бегунаца. О, како е до-
 бар Бог што вам дае зору и ютренѣ сунашце!
 кликну радостно Миливой, а Златов дода: А ка-
 ко су оваки люди, где могу уз румену зору и
 жарко сунце прежим оком едан другога гледати,
 и што е још ужасније. — Едан другоме крв про-
 лити. Славимо Бога децо! рече отац, што е ство-
 рио зору, те ће сада заповедити сунцу, да оба-
 ся добре и зле. Признаймо по томе нѣгову ве-
 лику любов, вратимо му любов за любов, пак
 любимо неприятелѣ свое. —

Х. ОТДЕЛЕНЪ.

Н о в а п о г и б е л.

Затим затруби опет рог, и настаде лупа и ларма као и пре. Истина, да е лов био; ер паша се пре едан дан разљутно на хришћанског свештеника, Петровића и своју жену, да целе ноћи ни ока стиснуо ние, зато е преко обичая уранио и пошао у лов. Лов ће ми можда разтерати из главе бригу: сам у себи мислио е. А још ние знао да е Петровић утекао.

Глас ловаца приближивао се све ближе пештери, ал кад на еданпут диже се ужасна ларма, и у тренутку два хрта дођоше у пештеру, стадоше скакати око близанаца репом машући радосно умиљавали се. То су били пашини пси, кој су радосни што су траг своя два доброчинца нашли. Ах! „драги и верни псетанци, говораше Златов „да ви звате какво нам зло чините! Милivoй погледа на улав у долину и устрашен врисну: Ах, Боже! Паша е ту. Сишао се с' коња и занетом стрелом долази управо овамо пештери. Боже ах Боже! шта ће од нас бити! Деца су дрктала као прут на води од страха, а отац им говораше: Небойте се драга децо моя, друго нам

се ништа неможе догодити, него само оно што е Бог одредио; нека се испуни воля божия! Заповеди им да уступе натраг, стане пред њих, да их од убоите стреле своима прсима одбрани.

Паша већ пред пештером, вребајући сакривше се; опази да се нешто миче, мислио е да е унутри звер, ер е унутри мрачно било, и већ хтеде одавети стрелу: — Викне срдито: Тко си да си, само излази! Петровић изађе и стане пред њѣга, непоказивајући никаквог знака страха или плашњѣ на себи.

Зар си то ти? рикну паша, као да е побеснио. Мой утамниченыи, Ты си се усудио утећи? али се ниси с' тим помогао! За два дана нећеш већ носити на рамени главу, Хайдюнаци! Заповеди пратиоцем, држете и вежите тога пса. А ви двоица, окренувши се яшућим ловцима, вы га узмите међу свое конѣ, и одведите натраг, окуйте га с' тешким гвозђем, и баците га у најгору и найдублю тавницу у кули.

Видећи деца где им милога отца вежу, изиђу из буцака пештере на полѣ, и стану за њѣга молити милост. Ей, дрекну паша на и вас двое сте овде? Ово мора да е особитыѣ лопов, којѣ е хтео одвести вас два млада роба за скупе новце купљѣна. Био е истина Бог лют као змия, али

му се ипак разжали на цвилећу сирочад, Мало их промотри, пак онда рекне : „Немогу деци замерити, што су пошла са отцем, право су учинила, и нећу их зато каштиговати; ер какав е да е, нѣма е отац. Вы два, окрене се яшућой двоици, узмите себи на ковѣ, сваки по едвога, пак их предайте у двор —

Паша седне на коня и одезди гором са пратиоци сасвим задоволян, да настави лов. Дечацци су предани у двор, а драгога им отца бацише у страшну подземну тамницу. —

XI. ОТДЕЛЕНЪ.

Напаст

Абдалах, — то е име нашино, — ние више налазио у лову задовольства као обично. Ёлени и срне, тако рећи, бегале су му пред носом а он их едва видио и опазио. Люто га е болело, што му е жена христіанком постала, и дала се у оне люде, за кое се заклела да ће их мрзити до смрти. Он е сав горео у любви спрама свое жене, пак ни у овой страшной срдитости, ние е престао любити. Мржня и любав борила му се сада у срдцу, неспокоюн и мучан бияше за нѣга сваки сат, срце му се таласило као бурно море, кад га раздуваю

бесни вѣтрови. Цео дан яшио е шумом овамо о-
намо, баш канда е полудно, тако су барем, други
о нѣму мислити почели. Под ноћ врати се кући,
ловцима е забранио свирати путем у рогове, ништа
се нив чуло до само коњскога топота. Мучан и
тужан дан заменила му е још тужнија ноћ.

Тек што е забелила зора, будан Абдалах,
даде себи призвати три хоџе, те им овако про-
говори: „Ви ми се видите да сте од свих хоџа
најученији, најревнији, и најречитији; за то сам вас
изабрао за едан важан посао; идите мојој жени
и наговорите ју да се одрече нове вере, и при-
оне уз нашу веру Мухамеданску. Пођели вам то
за руком, да њу вам товар блага. Старе хоџе об-
рекоше му да њеду чинити што више узмогу, не-
двоумећи ни мало о добром успеху. Али за два
сата врате се паши са мицајући рамени натраг
хоџе, и рекну му жалостним гласом: „Нисмо свр-
шила ништа.“ Твоя се жена са свим променила;
за живу главу незнамо шта е, и кои ли дух го-
вори из нѣ. Истину ти изповедамо, да ју ни смо
могли свладати.

Чешће би дано питао паша за жену сад едну
сад другу дворкињу, које су пашиници одлазиле.
Шта ради? запита едну. Говори ли што на то
што њу јој одсећи главу? Вальда се лютн на

мене? Мрзи ли на мене? „А шта би те мрзила, одговори му дворкиня, кад те іош увек жестоко люби.“

Ћли се оканула свое мисли? Запита опет другу. „Ние, одговориму ова, него се моли Богу за тебе да се ти прођеш твои мисли“! „Ћрбо хође да е недам смакнути“? викне весело паша. О том пашиница, рече дворкиня и не мисли, нити е што споменула; него уедно жели да будеш и ты Христіанин. „Рада сам, вели, да бы ову блаженост, кою я осећам, и мой драгій муж осетио и уживао.“

Паша зовне Зериму, прву Пашиницину дворкиню, у кою се Пашиница највише поуздавала. Дошавши она пред нѣга рекне іой: „Ты подпуно смеш к нѣой ићи, ер си е ты од нѣжне младости неговала. Ти можеж највише код нѣ учинити и наговорити ю да се окане Христіанства, и да будне опет Туркиня. „Та говорим іой непрестано Господару, говораше Зерима; док си млада не мећи живот на коцку; али ми увек одговара, да воле умрети него се изневерити, Исусу Христу, своему Богу и Спасителю.“ „Да, да, она све држи мою претню за шалу, мисли да іой нећу скинути са рамена главу.“ „А, не, не, господару! О том она ни мало не двоуми; одговори Зерима, она за цело то држи да ћеш ты од истине у-

чинити; ер си іој хтео сам од ярости разцепи-
ти главу, да ти ние Омар задржао руку. Па зар
сеинебѣи смрти? Запыта Паша. „Ни најманѣ рече
Зерима. Да ти право кажем, ја е управо не-
познаем; та уместо да се страши крвне смрти,
а она іој се іош свом душом радуе. Говорила
сам іој плачући и грлећию, овако: Ах! дакле
ће овај бели врат бити посечен! Та ли
ће леп глава пасти под мачем, и ваљати се
по крви?! Преставила сам іој сву ужас и гро-
зу тога дела. Ху, самој ми се згрозило, и сад
ми се іош кожа ежи, кад помислим на ню; а она
ми подсмевајући се одговорила: Та тоће само
трајати два три минута; па онда ће ми душа већ
бити на небу. О! како чезнем затом блаженом
райском сладошћу! — Ја јо нисам никад у жи-
воту видла, тако ведру, веселу, и спокойну као
онда, докле е год то говорила. Чудо е то ве-
лико, али тако е; Ер Християни су особите феле
люди, и нешто особито мора бити да е у Хри-
стианству! Чуеш дер ты, продересе зловольно
Паша, мени се види, и ти неби трипут рекла да
небуднеш Християнком! То рекавши, тако е ср-
дито погледа, да е одмах погнула очима на зем-
љу, а он е на то отишао.

Пред вече се прохтело Абдалаху у башту

ићи, да ужива фришка воздуха. На басамацима га сусретне млада робиня именов Орма, што е била Пашиницина собарица, и у тай пар іој носи-ла на на танъиру чашу воде. Опазив е Паша на-брекнутим очима од велика плача, заустави ю и упита: Драго дете! ты си много плакала; Зар тако жалиш Емиру? Ах! кою не би жалию? Запла ће се робиня, тако е добра, пак ю, грозна смрт очекива! Плаче ли и она тако? у падне іој у реч Паша. — Не, она, колико више мы кое смо око нѣ; одговориму робиня. Рекла бы да и оно мало што плаче, више сажалѣваюћи нас, коій ю жалостимо. Она е са свим покойна. А шта ради цео дан? Запита опет Паша. Чита, и моли се непрестано, час полако, а час у глас Богу; молила се и за тебе, и све нас, одгово-ри му она, А он опет запыта: Кажи ми у пра-во, есу ли ю што служавке; и друге нѣне наго-варале, да не тера ствар дотле да умрети мо-ра? Те како озбиљно, господару: али госпођа им постоянно одговорила: увек сам приправна у-мрети, за онога, коій е дао свой живот за ме-не грешницу. Све дворкинѣ и све приятельце ков су іој у посету долазиле, све су плачућим о-чима, грлећи ю око врата молиле и закльинале, да се опет потурчи; и она им одговорила: во-

лем се дати горећим кљѣштама на комадиће раз-
трзати, него више и када потурчити се.

Узпламтен Паша прокле јој ту тврдоглавост,
тако е назвао нѣну постојаност — и лютито из-
рекне: Е, добро кад хоће нека јој се испуни
воља! И одма заповеди дасе поред двора начини
губилиште. Вѣрне слуге послушаше им худа го-
сподара, и начинише исте ноћи крвно место. —

ХІІ. ОТДЕЛЕНЉ.

Још већана па ст.

Још неосвану слѣдуюћій дан, већ се цели
град на ноге подигао, све е у граду постало жи-
во, сви становници градеки, изузимајући Христіа-
не робове, говораху међу собом, да е право што
ће Христіански свештених изгубити главу. Сви
се Турци веселише, што ће ду крвной смрти
присуствовати; но многима е и пак была жа-
лост, за отца наших близанаца, и гледајући на
децу, говораху: требало бы им отца поштедити,
баш су красна и добра деца! Ко год их е ви-
дио, где су држећи се за руке, ишли соваком у
у Турском оделу, тай им се е радовао: У свем
граду нема лепших младих Турака нѣхових го-
дина, као што су они, а нису ни најманѣ по-

дули, него са сваким; и најсиромашниим дететом пријатни. Шкода их е уцвелити смрћу милог Отца њиховог.

Вест да ће морати и Пашинаца умрети, о жалости све мало и велико. Најлепша и најбоља е то жена у целој нашој околини, говораше едни! Много е пути она умирила разяреног Пашу и разговорила е многога ожалостѣеног поданика, говорили би други. Сиромашни Варошани огрезну ли бы у сузама тако говорећи; ево с њом губимо најбољу добротинительницу и матер; тако би плакали за њом. Туркинѣ све варошанке богате и сироте, разлютише се на Пашу до зла Бога. Сада затвори уста ако можеш рекну му! Да ты као Паша твою жену погубити дадеш, то е нечувена разяреност. Где ћеш наћи горег примера за наше мужеве ка ко ћеду они од сада с нама поступати? Истина е она е погрешила! но непазећи ни нато, ер она ипак добра, ваљана и поштена жена бити може, као год што е и досада была ербо између христіана има поштени люди; а што е право и Богу е драго; истину нам валя призвати и рећи; да многи христіански робови више вреде и боли су него Турски Тако говораше Туркинѣ међу собом. Али никога небијаше у вароши тако забри-

вута и неспокойна као што е Паша, Едва што
 е освануло јутро, ужаснога дана, призове Паша
 врла сотника Омара и рекне му: Пмаре, вѣрны
 мой Омаре! Еданпут си избавио живот Емири;
 ондах бы іой глану разценио, да ме ти ниси за-
 држао, у теби ће двојко поузданѣ она имати,
 теби мора быти захвална; а поузданѣ и захвал-
 ност сила учинити могу. Дакле иди Омаре к њой,
 и реци: да ѣу опростити живот Свештенику Ан-
 дриѣ, и отцу близанаца, само ако ми се потур-
 чи. На то ће сигурно пристати да іой прияте-
 льи не умиру. Представи іой ствар како треба
 — и реци іой: бирай само, и не мой грешити
 душу с њиховом срећом.

Омар оде и казао іой све што е најболѣ
 знао. Емира га е слушала, и дуго ѣутала: док
 едаред непроговори: Ах у каквой сам тегоби!
 на то врисну плакати и рукама плѣскати, Ах,
 Боже! ты знаш, како бы рада живот избавити,
 тима добрима и побожнима людма. Али не могу
 и несмем; под овом погодбом кою ми ставише
 не, не могу. Нит бы моим приятельма и браѣи
 моіой код госнода угодан живот быо, овако им
 од мене дарован. Ер кад би я одпала од вѣре
 христове, то би њих ожалостило, и оборило
 пре времена у таван гроб: Болѣ ће быти да у-

мремо сви трое, неће проћи ни едан сат, пак смо опет заедно горе у красном небу.

Млада робкиња Орма пришапта јој: учинисе барем тако као да бы се одрекла Исуса Христа, кога зовеш господом. Реци езиком Туркиња сам, а у срцу можеш остати хришћанком, с тим ћеш избавити три живота. Али я несмем ни устима затаяти Исуса Христа, одговори јој Пашиница; Тако вели господ : Тко затаи мене пред людма, тога ћу я затаяти пред Отцем небесним и Ангѣлима нѣговима. То су нѣгове свете речи : и срцем и устима вѣруем тврдо у Христа и приправна сам за нѣга умрети.

Тежким срцем и тужним лицем донесе Омар глас од Пашинице чекајућем Паши. Дакле већ сам све употребио, сва средства, рече Абдалах, још има едно и то ћу кушати. Она мора гледати, где ће јој погинути хришћански пријатељи; кад засия мач од зрака, крв у вис прсне, и у тили час глава на земљи у крви огрезне, проћи ће јо јамачно воля. Слаби женски створ неможе крв ни гледати, и она ће се вере ми, згрозити и онесвеснути. А кад дође к себи, рећи ће: Не, нећу да буде тако, слушаћу мужа. и потурчити ћу се.

Омар ће му нато рећи: Господару! дух те чудновате жене, тако е јак, да ће тешко или ни-

када тако рећи. Абдалах се мало замисли, пак проговори: Још сам се нечему досетио. Први ће изгубити главу отац близанаца, а кад буде гледала то крвно дело, не веруем да неће хтети избавити, од такве смрти хришћанскога свештеника. Ер колико га пошту е и сажалюе, мислим да ће га спасти. Треба ню дотерати на дократ, од куда ће све моћи видети, шта бива на губилишту. — Остане ли она код свое мисли, остаћу при нjoj и ја. Тако е говорио, макар да се јуначко, не быјаше му ипак најболъ око срца.

ХІІІ. ОТДЕЛЕНЪ.

Петровић на губилишту.

Док е у двору све было немо и туровно, док е неспокоян Паша са страхом чекао край ствари, а Емира задовољно и мирно изгледала свою смрт; дотле се на губилишту сакупило множество света. Са чардака што су были гомилама наоколо гледали, а многи су се и на кровове попели; сваки е хтео видети, како ће у крвничке руке пасти тако угледна госпођа, жена вљдајућег Паше; то е нешто изванредно и нечувено было.

Кад се Емира с двема дворкињама на док- сати показала, што се год десило народа наста- де у обште страх. Многи су плакали тихо, а многи ецали у глас. Видиш ю, ено е! говорили едни. Тко да не сажали таку красну жену? го- вораше другій. Робови Христіани кои су онде были, у сакуплѣном народу, моляху се Богу уз- дишући: Господе! смилуй се на ню! Исусе, При- теци іој у помоћ! сви су само у ню гледали. Сама лепота одговарала е с нѣнога лица; была е обучена у бело одело, без икаквога накита злата или сребра или бисера; застирач е преба- цила на леђа, и показала задоста бледо лице, но сасвим мирно и без сваког страха. Очи е поди- гла к небу, а руке склопила и тихо се Богу мо- лила. Ко ю е год тако видио, сваког е разжали- ла, и колико се тада суза за ню изплакало, де- те бы у нѣима окупати могао.

Сад дође паша с великом пратњом чинов- ника и дворяна, на мало узвишено зато припра- влѣно место. Преко себе е пребацио дугу Диван- кабаяицу, и припасао саблю, којој е држак све- тлио од сувога злата и драга камена; на глави му бео турбан, а за турбаном новво перо. Лица быяше озбильна и мрка. Два велика ясна ока, примѣран нос, црна коса и црна брада, учинише

га озбиљним човеком. Стаса быяше повисока, а где год се е досад јасно показивао, Турци бы га свугде весело поздрављали; но данас е све ћутало, свуда е владала мртва тишина.

Кад доведоше јаничари Петровића, одважно и без страха корачао е на губилиште. Крвник му скине окове и одреши мараму с врата, да му се глава сече. Крвник држао го мач у руци, а Петровић упро очи у небо и моли се Богу. Држао се мужествение и славније него Паша у свом достојанству. У истом тренутку, кад е задрктало свако срце, кое још није изгубило чувства, целат рече Петровићу да клекне. Петровић клекну. Губител држећи у вис грозно сияјући се мач, гледао укочено у Пашу, док му по обичаю Турском не да знака да удари.

У тим дотрче на губилиште оба синчића, на последњем умору налазећег се отца. Отче, драги отче! Ты нас дакле остављаш, плачући ецаху као из едног грла. Дакле мораш већ умрети! Отац као последњи пут устане, пригрли измученим грудима, едном руком еднога а другом другога сина, и ватрено их полюби. Децо рекне затим гласно: Децо моя! Утѣшите се, я неумирем; мой живот остае за увек, увек ћу я живити. Ой радости моя! Ево идем Богу, и гледа-

Ћу свето лице нашег Спасителя, и вашу милу майку видићу горе на небеси, одне ћу јој од вас леп поздрав. Бог, добрый отац свию сирота, бити ће вам и отац и майка у место нас двоє. То рекне и прекрсти се, премда в добро знао да в турцима, знак крета највећа поруга. А сад вас; проговори онет, предаем драгом Богу, и нѣговой святой милости. Будите добри Христіани и честни люди. Останете ли тако, добро ће бити; врћете остати драгом Богу мили, пак ћемо се онда још на небу видити! Остайте с' Богом!

Оба се дечака у кратко међу собом договорише, и онда викну: Мы морамо Паши, пустите нас Паши, имамо нешто с њим говорити. То говорећи између светине Паши одлазе; у тили час прескакајући стубове до узвишена места, где в Паша стојао. Дошавши пред нѣга простру се на колена.

Што ћете вас двоє рече Паша срдито. За отца вам нема помилованя, немойте ме дакле за нѣгов живот ни молити. Не, Господару! рекоше дечица, ни смо те дошли молити да му живот опростиш; знамо мы да бы то узалуд было! него те од срца молимо, да нам допустиш с њим умрети! Шта! викне од чуда, захтевате ли да и вами одсечем главе? Зар вам се то допада? Да,

да, повикну деца, то ми од срца желимо! Ал како можете таково што и пожелити? Запита их опет. Па зашто вы то желите? Ах ради смо, одговоре обадвое. да и мы одма дођемо с отцем у небо. О! какова бы то радост била, кад бы покойна мати наша, на едаред и отца и децу свою опазила! Той радости нема еднаке.

Паша е мотрио децу; плакала већ нису ни мало, само им е лице било још мокро од суза; на лицу могло им се видети неописано веселѣ и мир. Дай нам Господару! Изпуни нам желю! моляху га наново. Паша е храброст њихову преко свега ценио, пак се ние задоста начудити могао, смелости дечиной, с којом су себи смрт молили. Ние се томе надао, зато га е то яче дрнуло. Ожалостѣен скоро до суза, ние намигнуо губителю, да удари мачем о врат; већ му дао явити, да остави мач у корицу. Смрт одгодио и Петровића одвести натраг у тавницу заповедио.

Сад настаде међу народом велики жубор. Едни шапутали су што их Паша у залуд купи око крвна губилишта, а други викаше од радости, што се могу и отац лених близанаца и Пашиница још надати од Паше милости. Радост е постала све познатия, а кад е Паша устао да

иде, загрми сва околина до небеса: Живио Паша!
Живио Абдалах!

Народ се разиђе; но овде онде стаяло е по неколико у гомилама людій и жена, којй су се између себе разговарали: Да нам е само знати, шта су деца казивала Паши! рекоше едни, а други рекоше на то: Да, да, само то да сазнамо, стояли смо одвише далеко од Паше, где се ние могло разумети детинњи говор. Али то зна Паша, и први служители којй су за њим стояли. Нешто мора бити особито, кад е Паша тако нагло одгодио смрт, још кад су деца говорила, он се здраво чудило, и меняо се у лицу. Свакојко е чудновато, што е одустао од тврде намере.

И Петровић се томе здраво чудило, не знајући шта су му синови тако жалостиво Паши изрекли, ер какав е Паша, на ни чию се молбу не бы дао склонити, да му живот опрости; дакле морало е нешто особито бити. Но шта е, да е, то е без сумњѣ у њих сам дух светый улио!

Пашаница се сада славећи свемогућега Бога, врати у свою собу; Петровића одведу натраг у тавницу, а синови га одпрате, те хтедоше с њим у тавницу. Было у њой ружно колико му драго, мы ћемо поред нашега отца бити сретни и задовољни, као да смо у раю. Тако стадоше

молити Турке да их пусте са отцем у тавницу; али их они непустише. Видећи да ние другчие, лепо ти они отца изгрле и излюбе, а бѣдни отац измокрио им лица горким сузама. Оба синчића, падну затим на колена, и захвалише топлом молитвом драгом Богу и Спасителю, што им е тако чудновато избавио од смрти милога отца.

XIV. ОТДЕЛЕНЪ.

Близанци пред Пашом.

Одправив Паша Абдалах свое пратиоце на посао, и отишав сам самцим у башту, да се просеће, ходао е међу воћкама као помаман. На еданпут стане на месту, и подоста гласно рекне; ма чудим се; у деце још нисам видио такове одвашности, премда нисам никад ни помислио, да бы овако нѣжни створови имали у себи толико духа. Та я кои сам храбро у толике битке као бесан насртао, я бы изгубио дух и сву одважност, кад бы ми было суђено да умрем као невольник да паднем тако грозно, а без оружја где се не могу бравити; да! ни то не могу таяти, да бы ме се и данас живота коснуло, кад бы ми Султан послао свилену пантльику. — Од куда тим дечацима толика храброст, какове ни у юнака

неима; они ме с тим свладаше, побѣдише и до-
тле разоружаше, да сам управо слаб за њих;
мачем им немогу ништа, ер се смрти не бое,
тврдо веруюћи у будући живот, канда су већ у
раю или у самом небу. Та христіанска вера не-
ће бити тако неваљала, као што ми Турцы ми-
слимо, ваљало бы се о ствари бар по нешто у-
путити.

Опет мало пође пак стане и рече: Ти су ми
близанци дошли баш у добри час, иначе се не
поштенѣм не би знао изплести из сметњѣ, у кою
сам огрезнуо, одредивши у ярости усмртити Е-
миру. Мою намеру чула цела варош; а особито
тај се глас и далѣ разнео по земљи; я незнам
како бы с' поштенѣм реч свою узео, да ме нису
добра та деца, и незнаюћи избавила из неприлике,
Да како, настави опет; кад човек учини не-
правду, или е барем у намери да ю учини, онда
није срамота повратити се ма с полак пута. Но
Паше мисле кад и кад другчје о другим памет-
ним людма. Али с мудрованѣм сада доста! То
сам данас видио, како е народ из почетка био
жалостан и тих, боећи се да љу определенѣ из-
вршити, а напоследку кад е народ видио, да ни-
сам извршио, поздрављао ме радосно? Збиля, на-
род е чекао од мене помилованѣ.

Тим се е мало умирио, и отишао у собу, те сада даде први пут лулу напунити, из кое е иначе по цели дан дим за димом пушио. Даде донети себи кафу, па е по мало пушио, а по мало сркао; заповеди єдноме робу, да му доведе оба два дечака. Довео их е, а они се ставише плашљиво код врата. Овамо ближе одите, драга дедо! рече им Абдалах. Мени се ваша одважност и храброст весма допада. Седите овамо до мене, ты овамо од десне а ты од леве стране. Тако, да! и сад ми приповедайте.

Много их е кошта питао, о отцу и майци, о родителском занату и животу, и што ти я знам; пак онда како су доспели у Турску они, а како отац и Андрия; на последку како се догодило да их е Емира примила, и шта е радила док е он быо у войни? — Близанци су на сто такови питаня одговарали са детиньом искреношћу, а Паша се доста пута и од срца сладко насмеяо.

На последку рекне им: што сте ми год приповедали, све е лепо и угодно слушати, ваш отац е поштен муж, а и майка вам быяше вражденска; да, потом што сте ми о Андрии казивали, мора быти да е и он племенита срдца човек. Само ми још кажите, ели ваш отац опсовао

кадгод нашег свеца Мухамеда? Отац, нам тога имена ние никад ни споменуо, одговорише близанци; мы га се научисмо слушати истом у овой земљи. Али зар ние децо! Запита их опет; ви Христіани мрзите на Турчина? Не мрзимо Господару; одговоре у едан глас оба дечака; Христіани мораю любити све люде, над којима Божиє сунце светли; а светли и над Турцима. То видимо свакій дан, да и вас грее тепло Божиє сунце; зато морамо и Турчина любити. Паша се на то насмеяо и затим рекао: но све вам се код Турака ипак недопада; да како да нам се недопада, рекоше близанци. — А шта є то на пример? упадне им у реч Паша. Већ то Господару! што Турци Христіане отимаю, и праве их робовма, а гдегде поступаю са робом, као са прочом другом животиньом, ако не и горе. А Христіани су доста пута заробили Турака у рату; али су с њима макар да су робови благо поступали; пак шта є највише, — још никада нису напали овамо на Турску, да Турке заробе. —

То дакле ваш Отац код нас укорава? Запыта Паша. То мы ништа од Отца нисмо чули, одговори му Златое, него смо мы сами то видли. Код нас онамо нема никаквих робова; а овде има много Христіана којі робую. Наш Отац; настави

Миливой, само то вас укорава, што се у Тур-
ской у обште яко неправедно поступа, и доста
пути одсуде човека, без сваког судейског изпыта.
Еданпут разговараюћи се са едним приятелѣм,
приповедао е нештѣ о свиленой пантльвкѣ, кою
има обичай Султан Пашама послати. Мало се и
разлютио нато; али ми га нисмо разумели, пак
ни сад незнамо, шта ће то ретѣи. Та ће пан-
тльвѣка, макар да е и свилена быти нешто зла;
то смо барем из отцевог разговора могли мислити.

Ваш Отац има право рече Паша. А шта му
се још недопада код Турака? То Господару! Ште
на турски закон натериваю люде ватром и мачем,
Доста отом, пресече му Паша говор, сетивши се
да е и он свою Пашиницу хотео преселити ма-
чем на Мухамеданов закон, разговараймо се радије
о чему другом; хотео сам нешто више чути о
вашем закону. Сад их е опет нитао сто путѣи, и
ово и оно, и прилично се са њихови одговори
задовољавао, само е кад и кад невероваюћи гла-
вом машао; но ние ништа опровргавао. Найвише
су му се допадали неки изражаи из светог пи-
сма, кое су му дечацѣ добро казали, научивши
их на изуст, нешто од покойне матере, и побож-
нога Отца, а више од врлога Андрије, којѣи е њих
дотле учио, док их ние добро научио; међу њима

быяху и ове : Бог е любов и ко остав у любви, остав у Богу, дакле любимо и мы нѣга, ер он нас свагда люби.

Тако е Бог любил свет, да е за нѣга и сына свога единороднаго дао, да ни едан кой у нѣга веруе, неогине но има живот вѣчный ! Кой веруе у име нѣгово, даће им снагу да буду сынови Божій ! Любимо ли Господа види се одтуда, како обдржавамо нѣгове заповеди, а нѣгове заповеди нису тешке.

Прва и найвећа заповѣд ест ? Люби Господа Бога свога, свим срцем, свом душой, и свима силами својима.

Друга еднака првой : Люби изкренога свога, као сам себе. — Што год хоћете да вам чине люди, чините и вы нѣма : У тим двема заповѣдима есу закон и пророци.

Ако ћеш да живиш, држи се заповеди. Света ће нестати с' Божиим великолепием, а ко изпуњава волю Божию, остаће за увек.

Ако има мое заповѣди и извршава, вели Иисусе, тай не умире, него ће живити, макар да е умр'о, умерши пак прећне у живот.

Праведници статићеду у царству свога Отца као сунце.

Ние око видло, ни уво чуло, ни сердце човечие прећутало онога, што е Бог приправио о-ним кој га любе.

Те свете изражае коз е Абдалах, сад први пут свѣга живота чуо, и то из устѣй невине деце — нађоше пут срдца нѣговог. Близанци му морадоше дваред и трирет толковати, кој су особито видимо побожни.

Добро децо! добро, реће напоследку Абдалах, вы сте добра побожна и добро изучена деца; идите ко Отцу вашем и явите му, да љу га опростити тамнице; кажите му, да га нећу више мучити, него љу му бити добар, и чинићу му све, што будем највише могао.

XV. ОТДЕЛЕНЪ.

Р а д о с т н е в е с т и .

Паша е устао са дивана, и отишао говорити сотнику Омару у другу собу, — да одведе близанце ко Отцу у тавницу, да га опрости окова, и доведе киѣму. Деца са Омаром одоше, сердце им е здраво куцало, кад су ишли узаним ходником у подземни стан. Гвоздена се врата отворе, а у дебелом мраку едва опаже седећа у буѣаку

люблѣнога Отца; быіо в припет о великій камен,
на кой се насланяо. Кад га тамо угледаше, гу-
сте сузе на очи им навале; али плакали нису.
Обадвоє потрче му у наручѣ, обоица га загрле
и полюбє, оба као из єднога грла повикну: Драги
Отац, слободан си од овога часа: Паша те неће
више мучити, него ће ти сва добра чинити, што
буде могао; хайдмо к нѣму; он ће ти сам то казати.

Какве чудновате промене! повикну овим до-
лазком затечен отац. Ах драга децо! Како нам
є добрый Бог приправио ненадану велику радост!
Да! Великій свемогућій Боже, кой равнаш срца
кнезова и кралѣва, кано воду у рѣката; ты си
нам ову радост учинио! Хвалимо те отче не-
бесный! Хвалимо те на великой доброты.

На то рече Златое: Єст Татице мой! Бог
є истина предобар. Сеѣаш ли се какосмо га іош
ономадне скупа молили у пештери, да нас осло-
боди и не преда Паши у руке? ондак нас ние по-
слушао, а гле! сад є то учинио на сѣйвнн на-
чин, него што смо се и надати могли.

Да. да настави Миливой, кад смо се оно у
пештери силно молили Богу да нам избави барем
драгога отца нашег, а оно нам га ипак свезаше,
и међу коньма одведоше у тамвицу. Ни сам мо-
гао онда дознати, зашто нас Бог ние услишао;

те сам почо двоумити еда ли се Бог милостивый за нас іош брине. Али сада видим да ме е грешна мисао была напала; нисмо му се бадава молили, лепше и болъ нам е учинио него што смо и сами желили. Трпити и чекати, док он сам не уреди — то е наша света дужност.

Отцу скину с ногу окове, и слободан пеняо се узким ходником из свое подземне тамнице. Омар га е водио у напину собу, а он слъдуюћи за Омаром, и водећи сваком руком по еднога сынка. Наша му дође неколико коракя на сусрет и пруживму руку, рече скоро тронут : Петровићу! будимо приятельи ! я сам се у теби преварио и неправду учинио; али отац овако добре деце, не може быти зао човек. Сиди овамо ! Наша га доведе канабету, те в Петровић морао сести нуз Пашу.

Іош ови и неседоше добро, али близанци, падну пред Пашу, силно га молећи, да им пусти на слободу милог учителя нъиховог.

То е од више красно, рече Паша, што сте се и нъга сетили, те ме на нъга опоменусте; ер све више увиђам да сте добра и похвална деца. Идите кнѣму и реците му, да љу и нѣму као вашему отцу од сада быти пріятель. Ты ѣш их Омаре одвести попу Андрій у тамницу и овамо

га довести. Дечацѣ ухвате Омара свакиѣ за руку и трчаюћи с њим у корак оду.

Андрия нѣе ништа ни чуо ни знао, шта се збывало, те чувши прама тамнице све ячи ход, и шкрипенѣ тешко отвараюће се тавничке браве, изгледао мирним срдцем глас о своіой смрти.

Врата се отворе, и у тамницу скоче радосно близанци, и стану викати: Андрия драгій Андрия! Ево постаеш слободан, и нећеш морати погинути, слободан си са свим, и Паша се више несрди на тебе, сад ћеш одмах к' њѣму ићи, тамо е и наш отац; Паша е сасвим другій човек постао, те ће вам одсада бити приятель. Ходи попе, ходи Андрия брже с нама; Ђли могуће! повикне зачућен поп Андрия. Боже ту е твоя рука, то е твое дело, таково што люди немогу да чине! О милостивый Господе; услышао си молитву мою. Усамлѣн Андрия обичествовао бы у тавници свесрдно се Богу молити, да не да отети бѣдной деци добра отца, ни да погине врла Пашиница, ни да Паша окаля руке у невиной крви, и то у крви, свое вѣрне и побожне супруге. „Мени нѣе за мене, уздисао бы чешће Андрия; али драгій Боже! ослободи отца овой доброй деци, и племениту и поштену Пашиницу. Још бы тай муж и жена могли на овом свету више од хасне бити, него

я, седый и измучени старац, коий сам веѣ едном ногом и онако у гробу; мене узми к' себи Господе."

Видеѣи Андрия толику радост близанцима на лицу, и слушаюѣи радосну вест, да е слободан, разбере се, наедаппут к' себи доѣе, и види, да га е сунце огрејало, одма се дигне за Омаром, водеѣи за руке дечаке, доѣу у богату пашину собу, по којой се пружаху прекрасни ѣилими. Паша ние досад још ни видио Андрию, тога достойна стара свештеника, зато га е сада особито дуго мотрио и загледао; и онда као за себе рекао: Страшно бы сагрешо пред Богом и людма, да е мојом кривицом одпала под оштрим мачем крвниковим, така вредна глава.

То изрече, корачи Андрий, нудеѣи му десницу да се рукую, и говореѣи: Петровиѣ ми е опростио поце! опрости ми и ты! Будимо и нас двое приятелѣи, као што ѣу быти с Петровиѣем.

Петровиѣ и Андрия загрле се, и радосне сузе потекоше им нуз лица, оба тронута стадоше величати Госнода Бога. То се здраво косне Пашина срца, те викне дрктаюѣим гласом: допустите браѣо! да вас и я загрлим и полюбим, што е рекао то е и учинио, па кад е мало к

себи дошао, проговори: седите, имам још много с вама говорити.

А вы децо! окренувши се Паша близанцима, вы идите Ежири изприповедайте јој, све што сте год видли и чули; реци те јој да е молим за опроштенѣ, и нека ми яви смем ли к нѣој доћи. Деца у корак одоше скакајући од радости и ушавши у собу Пашиничину, стадоше пред нѣом овако говорити: Паша се овај час изгрлио и излюбил, е нашим отцем и учителѣм Андриом. Мы смо га гледали где су му пуне очи суза биле; сад ено седе сва тројица на јестуци, едан до другога, а нама е Паша рекао, да те идемо молити у нѣгово име за опроштенѣ, да му опростиш и да те питамо: сме ли к теби доћи.

Пашиница е већ пре дочула, и чудила се Пашиней доброти, и милости прама Петровића и Андрие, надајући се да неће ни јоу заборавити. Као дете добивеној на дар ябуки, радовала се сада Пашиница овой вести, и како е была мекана срдца, проплакала е нѣжно загрлив близанце, којі су јо хтели полюбити у руку.

Децо моя! рече Пашиница, поспѣшите журно моме Паши натраг, и реци те му, да се неисказано радуем, што ћу га видити што пре, то

болъ! Близанци чувши такове гласе, више су летили него трчали у пашину собу.

Паша е одмах устао и отишао к нъой. Ушавши у собу стао е код врата, и тужним гласом проговорио: Предрага моя Емиро! хоћеш ли и можеш ли ми опростити? Ах! яко сам те увредчо, и задао ти много јада и чемера; изповедам а и признаем да сам те ах! и убити намеравао! Опрости ми Емиро! несрди се на мене! Још е Паша у речи быо, али разширеним рукама при-трчи к нѣму Емира, и викне радостно: Никад се мужу, нисам срдила на тебе, већ сам се молила Богу за тебе. Молила си се настави Паша, и ни си забадава; быо сам одредио све жртвовати и учинити, само да се приволеш и прођеш хри-стианства; али преблагій Бог променио е ђуд мою, и сад већ не жалим што си Христианка; ербо и сам желим постати Христианин.

Обое седоше на јестуке што быяху на бо-гато извезенима ђилимовима, и Емира почне при-поведати, како е познала близанце, како их е купила, како се с' детињим умиљатим разгово-ром дала склонити, да баштована Андрию при-бави, и како су Турци овамо дотерали заробљ-

нога отца ове деце, како га им е поклонила, пак дода; чини ми се да е тако Бог хтео; я барем другчие учинити нисам могла, и надам се даћеш ми и ты право дати. Са свим си право учинила, одговори іој Абдалах; и я бы то учинио, само не бы тако добро умео, као што си ты. Хвала Богу и теби. Но хайдмо сада, наши приятельи чекаю нас; хайде да проведемо ово вече радосно и весело у нѣиховом друштву.

Узевши Емиру за руку, одведе ю у свою собу. Очи су му се од радости сияле; но нѣизина е радост одговарала, на красном образу и при засушени очию. Петровић и Андрия были су весели и радостни. Вечерае ћемо заедно, рече Паша; на ручак данас ни сам ни мислио, а мислим да нисте ни вы.

За час е вечера готова была, и астал пун; малог истина али радосног и задовољног друштва ние скоро было, као што е ово. Кад се већем прилично ноћ одмакла, рече Емира близанцима, којима се почело зевати и дремати, да иду спавати; а она, Паша, Петровић, и Андрия, пуште се у побожан разговор, којій е іош дуго иза полноћи трајо. —

XVI. ОТДЕЛЕНЬ.

Велика завера.

Сутра дан се Абдалах ухватио службених послова којѣ су за ово неколико дана. тако силно нагомилани, да готово ние знао од куд да започне радити. Чиновници су редом долазили и казивали, шта су и како су радили, за оно време док е он путовао. Та пријава, трајала е више дана тако, да нагомилани посао едва се за више недеља свладати могао. У исто време Емира се у соби највише бавила; Андрија и Петровић као и свагда у башти. Сад им се тек у срдцу узбуди жива жеља за постојбином својом. Петровић опомене Емиру по синовима своима, да буде при речи, и да им дозволи што е обећала; а она као што е добра была, каже то Паши.

Паша дође одмах у башту и поздрави Андрију и Петровића овако: „Знам ја, да ви желите из ове турске земљѣ, у вашу драгу хришћанску земљу одлазити; али е зима ту, и у то време ние вам пробитачно путовати. А будући да вам добра желим, тако не могу вас за сада јоште пустити, а и то од вас не таим, да ја с тим идем на своју хасну; ер у колико не желим да вас

на путу муче тегобе и незгоде, у толико ми се опет другчине неможе, него да вас још кое време код себе држим, будући да ми е врло повољно ваше поучително друштво; а попу Андрији тако сам се привикао, да без њга ни живити сада не могу, ер сам одлучио од себе сву светску красоту, и предао се спасенију душе! Молим вас дакле пријатељи мои, не мојте ме јоште оставити сама.

Они се приволеше, и Абдалах бую е свагда у њиховом друштву, само кад е од службени послова одмора себи добити могао. Андрија буга поучавао о Истини христјанској; доста буга пута Абдалах и касније ноћу, кад буга свећу у стану Андрином опазио, крадом од страха турског њмју у башту одлазио — као год што е некада Никодим, од страха јудейског ко Исусу одлазио.

Али ние ни то друго трајало. Турци су то уватили; али ни најманѣ ние им ишло у главу, што Паша е' христјанином Петровићем, и е' христјанским парохом Андриом тако добро живи; ер опазили су Турци, да се Паша од како то буга, тако више не люту, него е кротак и сасвим мио. Кад буга дошли люди е' каквом тужбом к њмју, не буга као до сад од себе их терао, док их саслушао небу, и да е много коешта изра-

Ђивао, што пре ни сносити ние хтео, пак е народ задовольни. Како му драго: говорили су Турци међу собом; нека се он дружи с ким е нѣму воля, нас глава не боле, само кад е он нама добар.

Поп Андрия е особито знао толковати света писма, и говорити о достоинности вѣре христјанске, и то тако бистро, да е Абдалах чезнуо свагда само да што ново научи. Особитый тай свештеник почне своя предаваня, о обштем потопу и Божием обећаню Спасителя света, том приликом говорио е о найзнаменитиим пророчествама, коя су се на Исусу Христу збила, онда е на просто, али особито приповедао, приповедку о Исусу, — о нѣговом особитом порођеню, о ангели кой су певали: Слава Богу на небеси и мир людма на земљи; приповедао е о пастирима и мудрацима, кое мы називамо три цара кой су яслама дошли поклонити се, затим о врштению Исусовом на Јордану, и како се небо отворило, и чуо се глас из неба: „Ово е Сын мой возлюблѣнный.“ После е приповедао пророчества Исусова, коя су се на нѣму, као и она што су о нѣму пророчествовали Стари пророци подпуно испунила; приповедао е о дѣлма и чудеси Исусови, о муци и трновом венцу, и тешком крсту, о неизреченой любви,

због ког е хтео нас ради срамотно умрети, и на крсту умирајући, за свое мучителъ и гонителъ молио, ди им отац небесный опрости, ер они не знаю што чине; приповедае му е о сѣйном воскресению, како су жене мировосице нашле у гробу ангела на камену сѣдећег, у место Исуса Христа. — О вознесению на небо, о посланию духа святаго, и како су апостоли, с просветом духа светог, пошли у широк свет являти, да е дошао Госнод Исус Христос Спаситель грешног света. Абдалах бы на све то позорствовао и слушао, и дубоко бы у срдце свое сваку ту реч уписао.

А што е найвише узносило тога побожнога мужа, што е быо сталан у вѣри христіанской и одушевљѣн за побожношћу, којом е говорио, а найвише быо е нѣгов живот такав, да се подударао с' нѣговом науком. Абдалах е добро о свему мислио, што е од скоро слушао, чуо, и видио. Много пути седио бы сам, или би ишао у башту да се наужива есенъске красоте, пак бы о томе свему мислио и размишљавао.

Еданпут га затече Пашиница у башти, где е на трави под орахом прекрштених ногу по обичаю, сам самцѣт седио, сав у мислима задубљѣн. Своим долазком као да га е иза сна про-

будила : проговори му : Друже мой ! Што си ми увек тако замишљен, и тако усамљен ? о чему размишљаш ?! Ах душо ! То лако и сама погодити можеш ! Закон, у коме ти већ еси, занео в срце мое, и сад е едина мисао моя. Ево управо сам мислио о нашим новима приятeljима. О племенита душа, Авдрия е свештеник, али од срца понизан, кротак, мио, и пун любви према Бога и людj, а тако прост, поштен, и нескрен, да му се немогу доста начудити. И Петровић е муж особитый, искусан и вешт у послови, којj е поштенjм нjговим, никакве чести ни лукаштине не потребуе; та два наша приятеля, никаква сермия, ни велики новци небы завладали; они су обузети любвию према Бога и людj; целом душом они настоуе, да умноже славу Богу, а добра людма. Чудне ли разлике између та два наша приятеля, и сурових за новцима лакомих, крвожедных и блудних Турака, готово свию. — А ова два Близанца Миливой и Златое: О ! како су то добра деца, како любе свога отца и учителя; те скоро никад и нескидаю очию с овога чести-та мужа; кад човек помисли само, како су увек весели и задовольни мора им се радовати. А чему се највише чудим, и шта никад неђу забо-

равити, ону одважност, кад су смрт захтевали, из едине желѣ и наданя да дођу на небо.

А, и ти драга Емиро! премда си и пре била добра кротка и любезна; но од када си християнка постала, то си као анђео из неба; ер како сам я спрам тебе поступао жалостно, као дивльї бесан лав а то рече да си ми све опростила; Ах шта реко опростила! та ниси се ни срдила на мене! То изрече и груноше му сузе из очию, загрли ю и полюби у руку. После кратког ђутаня проговори жалостиво: Жено! вера, што ствара тако добре люде, мора да е добра и права. Ево сам се заверио да будем христіанин, а завера ми е стална.

XVII. ОТДЕЛЕНЪ.

Христіанска служба божия.

Абдалах е одкрио своим приятелѣм желю, и заверио се да га крсте. Да су се ови радовали и Бога славили, о томе нетреба ни да вам споминѣм. Да, рече Абдалах, ипак желим да ствар остане іош тайна; ер о томе имам важних разговора; наредбу би желио начивити, у којої соби домаћу капелу христіанску могли би ми имати да Турци и незнаду за ню. Кад сам био у

Цариграду, видио сам у кући једног християнског посланика, такову капелицу, која ми се чрез богато уређене и лепе иконе весма допала. Я бих рекао, да би моя соба у којој сам досада драгоцѣности чувао, и само главне приятелѣ и госте у ню пуштао, за тай посао најприятнија била. Тако мислим и судим браћо я; а ви мою мисао, ако, за добру нађете приведите у живот и портврдите. — Петровић будући да е вешт и искусан трговац, понудио се да добави за жртвеник, сребрна и златна посуђа, а Андрия узме на себе да прибави нуждне црквене свакояке књиге и свештеничко одело. А я ево, рекне Паша, и поглади браду од радости; дае и одмах новаца колико вам треба, само гледайте да буде лепо, па стало колико му драго. Али браћо! о томе мојој жени ни речи неспоминьите, ер я ю желим изненада обрадовати.

На радост абдалахову, дошле су све наручене за капелу ствари, пре него што су им се и надати могли. О како е ту радо быти желио, кад су Андрия и Петровић трапезу намештали, али га важни послови одазваше далеко од куће; а то е нѣговим двома приятельима, баш по вољи било, ер су и они желили да се Паша мало зачуди.

Красан астал од скупог дрвета, постао е жртвеником а над њиме висила е на дувару лепа икона са златны украшај. На жртвенику стаяо е сребрни крст; сребрни чираци скупоцени с драгим каменѣм накићен, а златом извезен, два од сребра бокалића за вино иза воду са танъири, сребрно звонце и службено одело, све то бияше донешено, што е служило за цркву и службу Божию.

Кад се Абдалах повратио е пута ни часа пропустио ние, него одма у капелицу отишао и стане узверен од чуда. Нити е више разгледао, но оде одма сам по пашиницу, и доведе ю из под руке, да и она с њиме види нечувену радост. Ту су сви заедно све редом разматрали, без края и конца, а особито олтарну икону, свете Троице. Емира била е сасвим изван себе гледајући свету Богородицу сас божіим сином на руци; а, а Абдалах се дивио икони Свете Троице, гледајући; Отца Сина и духа светог, особитим неким чувством, дигнувши руке с' клоплѣне к' небу рекне: О, Боже ти си и мени Ањела хранитеља у виду голуба послао, да ме он руководи и преуготови, да се могу и я теби, Богу, спасителю, и избавителю света поклонити.

По кратком времену и дан е приспео, кој е био одређен за Абдалахово крштењ; Поп Андрия га е дотле све еднако учио о истини свете вере и о светом крсту, и тайни пресветог тела Исусовог. Тай дан приступи к'олтару Абдалах с' драгом супругом, а Петровић за њима. Свеће су већ на светой трпези гореле, и све у свом реду было, само се Абдалаху и Емири видило чудновато, што још Попа Андрие у цркви нема, а и Петровићу е неправо било, што му деца на полъ из цркве изиђоше а мало пресу унутри били, али ето њи где улазе управо олтару да служе службу Божию.

Што е пре свега било, ест вѣроисповедание, кое е Абдалах крепким гласом пред налазењима се положио; за тим га е Андрия крстио, и надене му лепо име кое е сам Абдалах желио, — лепо име, апостола Павла. До сада био сам Савле, рече Паша, а да ће Бог да будем одсада Павле! Петровић е кумовао, а Емира сузе ронила од саме радости, будући јој пало на памет како су њу крстили, и како е од оно доба сасвим задовољна и сретна, канда би у самом небу была. Сада почне Поп Андрия служити службу Божию, у којој су ново крштени и жена му први пут Свету Тайву примили. Кад су близанци на „Д о-

стойно“ звонили, Абдалах и Емира сагнути скоро до землѣ, тукли су се у прса своя, више из свете побожности. него што су томе научени были; а кад се служећи свештеник пречестио дао е найпре Абдалаху затим Емири пак онда Петровићу и Близанцима, исти хлѣб живота; сви су се кланjali сви су удублѣни у тиху молитву. Свршивши поп Андрия свету службу Божию, по дуго с близанцима у Олтару остане, и могло е проћи по сата, док е опет Свештеник Андрия из Олтара у обичном одѣлу изишао, те стао и он Богу се молити за абдалаха и Емиру. Изчитавши молитву приступи к' њима и проговори: Сине мой и Кѣри моя! Да вас Бог благослови, и учини, да вам ова света радня ваша буде на живот вечный. Абдалах га на то загрли, а Емира га полюби у руку, и тако мирно разошше се сваки у свою собу.

ХVIII. ОТДЕЛЕНЪ.

Растанак.

Петровићу и синовима њговим зажелило се сада миле домовине свое него икада пре, те навали на Пашу да га пусти. Я ти не замерам ре-

че му Папа, ер ни я немислим у Турской зем-
 льи до смрти остати; но сада још немогу на
 пут; ер сам много пре згрешио, и неправду на-
 роду учинио, и сад желим кроз време да се о-
 правдам и поболшам. Нећу одлазити као злодѣй
 одавде, него ћу Султану рачун предати о сво-
 јој овде радњи, и од нѣга замолити одпуст. Кад
 ме пак већ nebude у Турской, а он дочуе да сам
 закон Турскій оставио, рећи ће барем, да сам
 не само остао поштен човек за цело време слу-
 жения мога, него да сам као таковий и отишао.
 Нећу да има икаквога повода хулити на веру,
 коју сам примио; пак ћу и женино иманѣ уре-
 дити и осигурати, да не буде ни вѣой ни сирома-
 сима криво; она ће га знати болѣ управљати,
 него да дође Бог зна у чие крадљиве руке! Са
 свим ћу поступати, како год доликуе мужу Хри-
 стианину. Емира енаумила начинити Петровићу и
 нѣговим синовма све ново одело по кроју Хри-
 стианском посеће се у милој домовини вѣиховой
 бияше пак и у истой вароши едан Христианскій
 роб, вешт кројчки калфа, родом из Далмацие,
 којій е падши у робство евоме господару много
 шивенѣм хаснио. Емира га позове и запита: бы ли
 знао начинити Петровићу и близанцима одело,
 какво тамо носе у постојбини вашој, и бы ли

хтео истый посао на себе узети? О драге волѣ госпођо наша! рекне кројачки калфа, та нашу ношњу знам болѣ него ову Турску начинити, коју само од некога времена правим; молим само, дозовите их, да им узмем меру. Емира дозове Милвоја и Златоја, и како их калфа опази насмее се говорећи: хвала Богу ту имам манѣ труда; ер кад измерим едноме, неморам другоме мерити; ербо су едан другоме, подобни еднаки и равни, на едну меру сашиђу оба двојици. После му доведу Петровића, измеривши и овоме; кроз неколико дана донесе готово свима одѣло, стояла е свакоме своя, као да бы у тело урезао. Емира га похвали, исплати му труд нѣгов, и дадем му преко плате добар дар — уздајући се да ће га Паша на нѣзину молбу од господара нѣговог пошто во то купити и дати му слободу. Калфа се понизно поклони, пољуби јој руку, и пун радости отидне кући.

Прошла е готово цела година од како се Петровић спремао у домовину своју — Абдалах га е хтео спровести до Турске границе, али му послови нису допустили, а Емира е одлагала с' путем што се најдуже задржати могло, у тиме и Петровић разболесе, те е требало времена док неоздрави.

На последку оставе у речено време. Абдалах и Петровић обедовали су са своима синовима, и спремали се да путую, кад на еданпут оба дечака врисну у плач: Што вам мила дечице, зашто плачете? проговори мало невесела Емира. Како не бы плакали; закукаю оба двоица кад се од тебе делити морамо; то изрекну и оба два е полюбје у руку с' обливеним сузама. Због тога немоите ни најмаић тужити, тако их е Емира тешила, ер ће мо се мы опет на скоро састати.

Затим оба ецаюћи с' сузним очима, опросте се с' мылим своим учителѣм Андријом. А, Абдалах им рекне: вы плачете као да сте на расстанку с' светом: а зашто плачете, кад само идете у другу земљу, и то у свою премилу домовину, — куд ћемо и мы за вами. Ер мало ће постојати времена па ћемо се тамо опет састати сви што нас е год овде.

Дечаца нешто примише поучителних речи њиховог учителя, у тим дођу и путна кола пред двор, и чета храбри яничара на конѣи, коя ће их пратити, яшећи пред и за коли. Абдалах се с' Петровићем попне на кола, за њима Златое и Миливой и седну. С кола се још еданпут изрукою с' Емиром и с' Андријом; а дечаца непре-

стадоше машати с' белим марамама наквашеним сусама, док кућу из вида неизгубише.

Укратко дечаџи себи дођу пролазећи по брди и долинах, шума и поля, градова и села, куд су их провезли. Они се нису могли доста томе начудити. Путници уђоше у дубоку с' каменѣм обраслу шуму те уеданпут кад су сунца угледали, почеше славити Бога, што е овај свет таво дивно уредио.

XIX. ОТДЕЛЕНЪ.

Тррговац драгоцености и накита.

Путници стигоше сретно у ону варош где су были пре едан дан дояшила два яничара, да яве долазак пашин. Услѣд те обяве, быяше се код градски врати и уз друм слегло сила светине, чекаюћи да виде пашу.

Приспевши Паша на место, одседне у онај велики гостилник где се путници свакояке струке примаю, и заиште да му отворе собу коя е најлепша и најпространя. Премда и та не бияше особита, али ипак прилично уређена, а с' нѣног пенђера величественый изглед видно се онамо к Далмации. Петровић приступи пенџеру и погледа

гору свога отечества, одрону му се неколико врућих суза нуз лице; и подигнув очи прама небу захвали Богу, што му е после многих нѣгових страдања опет допустио радостан повратак у мило отечество. У тим униће човек, у лепом турском оделу с' сандучићем носећи га изпод пазува, и поклонивши се до земљѣ Паши рекне: не были честитый Пашо изволио што купити; я тргуем са драгоцѣностима и накитима, како за мушке тако за женске — Найчистие злато и најкрасниє каменѣ, све право и добро, а евтино да не може болѣ бити; я по најнижию цену, што могу дати даєм.

Још нечекаюћи Пашина одговора, разложи сав свой еспап на астал. Од ових прстена и наруквица кое су накићене с драгим каменѣм, стао Паша нудити; или од од ових златних на врат, могла бы ваша честитост понети своіей госпођи жеви на дар.

Петровић дође сада ближе астала, и погледавши еспап, у којій се као трговац особито разумевао реће: о. хо, овое злато фалишно а и бисер такођер е фалишан. Боже сачувай, почне се исговарати трговац. Ко то докаже, онај се слабо разуме у злату и драгом каменю. Нѣгова честитост рече трговац, дошавши Паши, ест истина,

како сам у први мах опазио, увидио сам да вешто познае овакове еспапе.

Петровић га на то оштро погледи, и уваживши га с' руком за раме рече: лопове едан, нас двоица се већ дуго знамо. Знаш ли како си и мене хтео еданпут преварити. Ти си мог едног суграђанина преварио, за велику суму новаца пак би био дошао несретан до просијачког штапа да ние још за времена изишло дело на видило, и твоя лоповштина се открила.

Ние то тако господине мой, стане се варалица извињавати, вы сте се люто преварили, ер я вас нит познаем, нит знам ни шта сте ни ткосте! Опазивши међутим намрштено лице и срдите погледе, кое е Паша на вѣга упр'о рекне: био ко му драго овај чудноваты господин Христианин, он ми е данас штету учинио да већу на ямачно ништа пазарити моћи. То гунђаюћ више за себе е говорио, само док ние свой еспап покупио да иде.

У то магновенѣ ступе у собу Мзливой и Златое; — Мзливой улазећи у собу с места викне: „Ево то е онај којі нас е од тебе украо отац. А, да како рекне Златое, разматраюћи га из ближе, он е он!“ Затим стану обоица у едан глас говорити: чим смо сада дошли у овај град,

учини нам се познат, а здраво се сећамо да смо мы ту едared већ были. Па баш у овой соби, погледавши Миливой у наоколо по соби, нас е овай човек продао; и на овом овде асталу, изброяне новце занас примио; Злато е рекне: Угоститель кой е онда овде био, нас е врло сажалвао; али забадава кад нас избавити ние могао, а и он нас сад већ не познае.

Трговац са сандучићем изиод пазува, претрну и пребледи као крпа; и свакояко заклинаюћи се изговарао се, да он ова два нежна младића и непознае. И како бы могао, рече, овакова два главна младића, кой су у толикой милости код честитог Паше и украсти и продати! И такав продерзљиви злочинац, не бы было ни зашто друго, но да га црна земля прогута.

Паша дозове угостителя и упыта га: да ли он познае ова два дечака. Обоица стану пред нѣга; он их добро промотри, и онда рече: сад се опоменути могу; из почетка нисам их одмах познати могао, ер су обадва нарасла. Но права она истоветност ове двоице, койма сам се ондак прекомерно дивио, а и сад се доста начудити не могу, доказуе ми да су то од истине она два дечака, што их е, ево овай овде стоећи човек, управо у овом овде гостилнику продао. О, нѣму

остало ништа незнам; ер од оно доба нити сам га, где видио, нити за нѣга што год чуо

Сад зовне Паша кадию (судию турског) овога места, којѣ се управо приявио, и у предњој соби чекао, док га Паша пред себе пусти. Паша дакле приповеди кадѣй, за што е тай трговац, окривлѣн, и упыта га, да ли и он што о нѣму знаде. Кадия му одговори, я тога човека непознаем. Я сам овде тек едну годину у овом месту, па сам га истом пре неколико дана у овој околини видио. А како ми мои люди назначише, неког сумнителног трговца, нико други ние него тай истый. Он се чуем издае сад за Турчина, а сад за Христѣанина; а неки потврђую да е он Чивутин; но за то не могу добар стояти. Био он међу тим ко му драго, я бы нѣму и после у трат ушао. Я сам моим момцима нарочито заповедио, да пазе и да га ухвате код какве нѣгове варанцие. Али ево сад си ты мудра главо, светлый Пашо, све без мене и моих людѣй; едином твоим оштрим видом, одкрио и извукао варалицу на видик.

Сад рече Паша Петровићу да приповеда ону негдашню превару, тога човека, а Петровић почне овако: Овай варалица пре неколико година дође едноме поштенем но лаковеруюћем моме согра-

ђану и приятелю, те га замоли да му узайми новаца, и да ће му поштено на време вратити. Овај му узайми колико га е замолио, а варалица нѣму напише и преда облигацију без подписа. Лаковерни мой суграђанин ние ни гледао, него баца облигацију међу остале свое папире. Прође време дугу и требало е да плати. На прву опомену варалица одговори, да незна ни за какав дуг, нити ће му платити, док му облигацију не покаже. Мой комшија донесе му облигацију, — но где чуда нечувена, облигацију ние нико подписао. Варалица своим паклевим смејом почне потврђавати, да он ту облигацију ние никад написао, а где су му вели, и нуждни сведоци на нѣой подписани. Укратко но оштро рекне своме поверителю, да тај измишљѣный дуг неће никад платити, а будне ли далѣ шта од нѣга потраживао, запрети му да ће га суду явити као човека варалицу. Кудће суза него на око, тако и приятель куда у невољи, него своме приятелю. Онај истый дан изкаже ми свое яде, а я се заузем за нѣга и препоручим га своме адвокату, обећавши му пристойну награду! Варалица будне затворен, и по дужем времену пресуда изречена: Да примљѣну суму новаца заедно са проузрокованим трошковима, подпуно вратити и намирити

мора, а што е у затвору више месеци было, да му се има као каштига урачунати. А будући да е на видило изашло још много других нѣгових превара, тако редовный суд е свршио, да га донде не пуште, док се не поболша и не поправи. Нѣгов га адвокат упыта; шта да радимо, или ћемо се том суду предати, — или да се на већий суд обратимо? А зликовац му смешно одговори; на плаћанѣ пристаем још кое како, макар не вольом; али само оно поболшанѣ ме мучи, оно само да се како год преиначи.

Сви нато ударе у смей: али Паша стане озбиљно говорити. Дакле е том несретнику неваљалом ипак пошло за руком, уклонити се редовне струке суда, те како ми се види, ние му ни на памет пало, да се поболша. И премда га немогу нити ја, нити и која светска сила приволети да се поболша, а оно му бар могу учинити да у напредак не чини злочиния. Ја сам читаву ту ствар извидио, и нетреба ми никакове више далѣ истраге. Он се сасвѣм злочинству отдао; ер тек што е из затвора пуштен, одведе ово двоје деце, едно из освете, а друго да накнади судейске трошкове. Као год што е кадгод са фалишными облигацияма свет варао, тако сад чини са фалишным драгоценостима злата, сребра и ка-

меня. Зато сад окуйте тог отимаћа, и пошљите га на галию; онде нека у тешкој радњи, о танкој рани, чини покора за своя зла дѣла. На кое Петровић рекне: то е праведна каштига Божия! Тай злотвор е мою децу у оной соби продао у роблѣ; пак ево е данас и сам на истом месту на робию осуђен. Водио ма како дуго свой хрѣтвѣй занат, па макар да га непостигне фришко каштика, али слѣдуюћи он све већим злочинијама, стрмоглав у пропасть пасти мора, ер нико не може утећи од Божие праведности, о! да тако сви люди промисле и чине у век, што е добро и праведно пред очима све знајућега Бога.

Сутра дан Петровић са своима синовима рано урани, и спреми се на пут. Паша га е великим новцем даривао, да му накнади штету, кою е у ратно доба имао у трговини и добрама своим. На опроштаю загрли се са Петровићем, а оба дечака полюбе га жалостиво у руку, молећи га сузним очима; да поздрави и захвали још еданпут Емири и любезном учителю Андрии за све труде и добротинства њихова. Абдалах претиснув срцу оба младића рекне им: Вас двое были сте ми прави анђели, или управо да рекнем, Бог вас е послао, те сте злога курыка у кротко ягяѣ преобратили. Не плачите дакле, Бог да вас поживи! Дечацци

немогоше од ецаня више ни речи проговорити, а отцу била е већ од милине реч запела. Абдалах иј спроведе још до кола, и кад су већ нола пошла, викне за њима : Благословио и задржао, вас скупа са отцем и допустио всемогући Бог, да се пре него што прође година дана опет састанемо.

XX. ОТДЕЛЕНЪ.

Калуђер.

Петровић стиже са синови у своју домовину. Онај час пукне по граду глас, да е тай честити човек са децом вратио се. Сила люди навале, и сваки желио да га поздрави. Хвала вышнѣму, возопи многи нѣгов старый знанац и приятель, где те опет видимо ! Колико благ колико диван Бог ! Те си и сынове довео, а ми већ одавна држимо да их е нестало. Ала су то честити младийи, како су нарастли ! Ни смо у станю славити доста и увеличати Божие провиђенѣ.

Петровић пође својою кући која е од кирай-џия напунѣна была, будући да су се надали, да ће се Господар кадгод натраг вратити. Али жалости ! За нѣгово дуго одсутствие, мало да ние

кућа пропала и са свим изгубила негдашњу лепоту. Радња трговачка заостала му, нив имао никог да ради. Заиста мучан посао којѝ га е чекао; — требало е поправити кућу, подићи трговину, но зато нађе добре помоћи у синовма своима.

За неколико дана посети Петровић са синовѝ своѝм люде на добру своме, где су како нѣга тако синове од срца дочекали. Читаво се село слегло; люди којѝ су негда плакали за изгубљѝним дечацѝма, сада пролише на очиглед младића и нѣиховог племенитог отца, реку топлих и радосних суза. Иманѣ (село) быяше такођер у аренду дато. И овде нађе Петровић кућу само што пала ниве; зато нареди одмах, да се сва споля и вѣзнутри оправи. Красном оном цвѣтнику у башти не быяше ни трага ни гласа, све се у коров преобратило. Ђдинѝй само воћњак, кое га е сам Петровић насадио, быяше лепота погледати, младице што е он оставио, разрастле се у гранато дрвеће, сѝлним листом пролистало, и цветом процветало.

Ивтече година у напрежном послованю отца и синова. Опет дође пролеће у подпуной својој сѝйности и дивоти. Седећи преко читаве зиме од ютра до мрака сведнако у писаню, важеле сва троица с' пролећа на воздух изићи, да се опо-

раве и здрава воздуха напуне, дивећи се и радујући умиљности и доброты Бога великога, којій е све тако красно и мило видно уредио.

Едне пролетнѣ вечери, оба су младића седла на клупи край кућних врата; седећи они тако у разговору — смотре неког путника на стази, што е водила поред њихове куће, у оближнѣ село, те им се учини, као да гледи где бы преноћио. Бю е одевен у плаву хальину, држећи у десной руци дугачку белу палицу, а под лево раме турио књигу, на глави пак црни шешир. Мора бити да е какав честный отац коега Манастира, Мени се види као да се слабо с' овом околином познае, дода Миливой; него хайдемо да га повудимо нека код нас преноћи; благословће се Божій с тим удомити и у нашої кући. Оба пођу к' њму, а он с разширеним рукама викне радостно: Ах светый Боже! Бог ми е вас благословио мили сынови! Хвала вишнѣму, те сте вы прави, кое сам у той вашой постойбини сусрео.

О, любезный учителю! Врисну оба зачуђено, и баце му се у наручия. О драги наш учителю Андрия! О, колике радости за нас, што те опет видимо. Нису га у првый мах познали, будући да е ондашнѣ баштованско одело променио, и обукао право одело свога реда. Да знаш како ће се

наш отац сада обрадовати, рекоше дечацѣ, те га стану вући; ходи, ходи, одмах с нама, да идемо отцу! Оба два га ухвате за руке и одведу к отцу. Отац угледав Андрию обрадовао се како можда још никада у свом животу, и изгрле се, просувши сузе низ лице, у славу непостижѣме Божие провидности. Миливой и Златое узму любезное учѣтелю путничку палицу, шешир, и япунце, пак га посаде на диван, да се од тешкога путованя мало одмори. Седите и вас двоица до нашега приятеля, рече отац синовима, седнувши прама њих на столицу.

Сад шта ради наш приятель Абдалах, почне испитивати Петровић; како његова боголюбна Емира. Еда ли ће се испунити њена жива жеља, да нашу земљу посети?

Ј мислим одговори Андрия, они ћеду вас изненада своим долазком обрадовати. Морате знати да е ово већ шест недеља прошло, како се видли нисмо. А то е овако, као што вам е познато, да сам редовный Свештеник, па сам пре њих морао се кренути на пут, у првый манастир, и явити да сам у животу и да се опет мантијом заоденем. Поради тога умолио сам приятеля нашег Абдалаха, да ме пусти пре на пут него што ће он поћи; да ти е было чути и видети, како ме у ма-

настиру радостно примише, за цело то вам из-приповедати не могу. Моя су браћа дочувши да сам турскій зароблѣник, држали су одавна ме већ за мртва; и отворевым ушима слушали су моя ка-зivanja, те стадоше славити и величати Бога, што е обратио Абдалаха и Емиру на добар пут, на пут спасения. А кад сам им о вами. рече деци, и о вашим отцу приповедао тронути скоро до суза, слушали су и уздисали тайном жалошћу прама свевишнѣга! Свима се срдце у радости топило.

Међу тим била су у манастиру само два ка-луђера, и то најстарија, кои ме личво и то од оно некадашнѣ доба познаваше, а остали ступише доцније у чие свештенички, те ме само по имену познаю, као што су им старій приповедали: вла ова два старца беле белцате главе, као у овце, мало да се не повредише од радости и веселя, што сам код нѣх освануо, казиваюћи им ствари јоште нечувене! Кад сам им све већ изказао, рече ми ове знамените речи отац Игуман, кое и вы децо здраво у памети вашој сачувајте: Сећашли се још оних речій светога писма, што сам ти на о-проштаю рекао: Тражи своју угодност у Господу, и он ће ти дати, што год твоје срдце изкало буде. Ово су сигурно истините речи: Ёр ко Бога люби, не проси од нѣга ништа из празна, нити непра-

ведно. У тебе е была свагда гореѣа желя при-
нети што год, да се неверници оброте првой вери,
пак ево услишао е премилостивый Бог за чем си
только чезнуо.

У любком тако разговору затече веѣ и зора
наше приятелѣ, чрез то уморан Андрия, брже мало
нешто повечера, те се одмах намести за спаванѣ.

XXI. ОТДЕЛЕНѢ.

Састанак.

Сутра дан рече Андрия Петровиѣу : тешко
да вам неѣе іош данас осетити срдце изванре-
дну радост; ер ако што важно ние на пут ста-
ло, то ѣе данас доѣи овамо Абдалах са Ёмиром.
Нисам се управо могао решити, да вам то іош
јуче кажем, ер нисам био сигурац, да вам се не
би све веселѣ покварило; но код мене е увек
прво преко свега бити искрен, за то ево одкри-
вам сву свою тайну. Петровиѣа и нѣгове сыно-
ве, узбуни просто наданѣ, што ѣеду іош данас
видити предраге свое приятелѣ.

По обѣду рекну оба младиѣа : хайдемо на
сусрет милим нашим гостима. Идите сынови,
идите; одговори им отац, я ѣу на скоро за ва-

ми, ер видите како е наш драги учитель уморан од даљна пута, пак ов с нами неможе, а не пристои се да га сама у соби оставимо. На то оба двоица отидну, были су већ више него сат ода отишли, изгледајући на даљину, колико им е око допрети могло; али ни гласа ни трага од каквог путника, до по гдекога селяка, кои се из вароши враћали, но за какве стране путнике ние знао ни едан кизати. Кад ал на еданпут викну радостно Златое. Ено с' прођу нас лака кола и у њима господин са госпођом, можда су то они; Е да како, зашто неби были, проговори Миливой, зар не видиш како су обучени.

У тим се кола приближе, а Госпођа из кола радостно викве: Златко, Милко! децо моя! Быяше то Емира. И Абдалах их любко поздрави: Здравии да сте драги синови мои. Абдалах заповеди кочияшу да стане. Сиђимо се с' кола рекне Емири, пак ћемо далъ пешке. Сишавши обое с кола, стану грлити и любити дечаке, као што обичествуоу найнѣжній родителѣи, на састанку с' драгом децом своіом. Ели вам здрав отац? Запита их Абдалах. А Андрия ели сретно к вами дошао? дода Емира. Не желимо им болѣга здравля, одговоре обрадовани дечацѣи; ние могуће ис-

казати, како се радују вашем долазку, и већ вас едва чекаю.

Онда Миливой почне изпитивати Абдалаха. Єли те Султан одпустио? Єст, али на тешке молбе, одговори Абдалах; али међу тим показао се здраво милостив с прођу мене; и допустио ми путовати по христіанској држави, а преко свега тога обдарио ме красном сабљом за награду верног мог служеня.

Сада запита Златое Емиру: где сте добили то красно по нашим крою одело? Зар си већ заборадио рекне му она, за онога вештога момка, што є вама и вашем Огцу правио? Мой муж є нѣга купио, пак кад є дуже време провео у нашој кући, я се осведочим о нѣговој верности и искренности, заповедим му да за мене и Абдалаха набави као што се код вас носи одело. Он є све скакао од радости те ми рекне: Овай ваш налог обузе ме красном надеждом, да ћете и вы на скоро прећи у христіански закон. Погодио си рекнем я, но за сада мора још у тайности остати. Да како рекне он, чрез тога ћу се и я затворити у мојој собици, док не довршим одело,

Сашивши одело хотели смо га са собом повести, но он се волео вратити кући милим родителѣма, кое смо му и ми на волю оставили,

дали смо му и новаца на пут. И тако одмах сутра дан вриснув од радости у плач, опрости се с нама и отидне.

Миливой запыта Абдалаха: Ёсте ли вы цело време сами са Госпођом путовали? а зашто рече Абдалах, спроводио нас е онай врлый капетан Омар, кој се такођер покрстио. Онда ће Златов Емири рећи: Шта ради она добра собарица, која нас е онако любила и настојавала око нас док смо мали были? Код мене е и она, рече Емира; и она е постала Христианком.

Младићи наставе распитиванъ сад за онога роба, сад за ону робиню, кое су познавали за свога робованя. Неколико смо их повели са собом, дода Абдалах, кој су хотели у будуће код нас у служби остати, они кој су се волели вратити у домовину к' родителъм и рођаком своим, не само да сам им поклонио слободу, него сам их и даривао, што за путованъ треба, и я сам им сам извадио путне листове. Емира стане приповедати, како се робиня Туркиня Орма, која јој е била највернија и најприврженија, такођер покрстила, те да ће и она за њима доћи. Далъ им рекне, да е на крштеню изабрала име оне верне служавке Роде, за коју јој е Андрия више пути из дела апостолских приповедао! Како

се развеселила, да ние од радости ни врата отворити могла, кад се свети Петар из тамнице ослободио и повратио кући Мариной. Али кажите ми упита Златое, где су сви они приятни люди, где сте их оставили? Зашто нису још код вас? Емира му рекне: Ми смо им јуче у граду где смо преноћили, заповедили да тамо остану, док им не јавимо куда ћеду, Пак шта мислите, мы бы вам поели вашег доброга отца кад бы му на врат са свима людима дошли. Да, да, рече Абдалах, то бы было за еднога човека, као кад на едну варош цела војска падне!

Зато не бы требало много главу разбијати, одговорише дечади, ер простора има хвала Богу доста, мы бы већ доспели, и све лепо уредили; међу тым кад сте већ тако учинили, сада ћемо још лакше и брже.

XXII. ОТДЕЛЕНЪ.

Вечера.

У приятнима разговорима приближе се оба путника, спроведени од младића к селу: на четврт сата до села, дође им Петровић са Андријом на сусрет, Петровић са Абдалахом загрли се

и излюби, а са Емиром се рукова. Сада узму путници свога приятеля, између себе, и заметну с њим важан разговор. Толико су имали приповедати, да нису знали одкуд да почну. Андрија им е са младићи међу тым следовао, којѣ су му све с радошћу изприповедали што су им Абдалах и Емира казивали, а свештеник се јако развеселио, сазнавши што се за његовог одсуствия из Турске тамо догодило.

Улазивши у двориште поздрави Петровић пред прагом нове своје госте са обићном боголюбном добродошлицом: „Помози вам Бог гости мој, и добро ми дошли.“ Затим настави: Овај мой дом, истина е тесан и незнатан, с' проћу оних господских палата, што сте вы, из єдине чисте любви к Богу и Спасителю оставили. Я вам даем на волю све мое сиромаштво: Уживаћемо у христіанској любви прама свевишњему и његових милостивих дарова; пак сигурно живећи тако, нећемо зажелити на овом свету већега задовољства и блаженства.

Ступивши у собу быяше већ астал намештен. Емира погледавши по асталу упыта: Зар е само за четворо постављено? Како то? Зар неће

Миливой и Златое с нама вечерати. На то рекоше оба младића : велика нам е радост, и за особиту чест држимо, што смо добили згону, нашој милој другој майци, и нѣноме супругу, великодушном нашем добротинцу код астала послужити — и никако не можемо да ту жељу не испунимо. Тек што изрекоше дечаџи свое желѣ, приону уз истый посао, тако послушно, окретно и приятно, да е Паша јавно признао, да га поред свега господства никад тако нѣгови робови послужили нису. На то проговори Андрија : нема ништа над правом любавију; ер што год под моранѣ и за новце бива, то е све ништа; многе се из тога излежу псовке, и яди из међу господара и служителя.

У по вечере прехвати реч Емира : Но сад ми е и пак већ досадило, где вас мили мои посинци, морам гледати, како нас свесрдно дворите. Ходите седните и вы до нас ! Места има доста а и ела, хвала Богу и остаѣе. Ходи ты Милко, рече Абдалах, овамо из међу мене и свога отца; а ты Златко, дода Емира седни покрай мене и нашега учителя. Из почетка се стану устручавати говорећи : Хвала лепо, мы смо већ од саме радости сити, не маримо много за ело. Но Емира

им одговори: до душе вредно е захвалъвати; кад човек осети већу радост, од ела и пића, али ипак ово вечерњъ веселъ, быће нам још угодније, кад и вы уз нас седнете, те сви скупа побудимо у себи волю спрам Господа Бога даваоца свакога добра. Андрия по том дода: Будите послужни! И одма се обоица сместе за астал, и узму ести.

На асталу бияше у накићеним флашама вина, али Абдалах и Емира неokusише за целе вечере. Ово ћете вино ипак коштати рекне Петровић, пруживши запечаћену бутелу. Ово е особито вино, мы га зовемо салакција, тог мы пиємо обично из малених чашица. Међу тым дедерте да се куцнемо, говораше осменут; ер иначе ћу вас држати још за Турке. Хайде де, рече Абдалах, но морам вам казати, да е то сада првый пут, што са вином грло квасим; ер знате да е пророк Мухамед своим наслѣдственицима строго забранио вино пити. Абдалах изпразни чашу до дна, а Емира само што устне окваси. Абдалаху е сладило то ново за нѣга пиће, те радо допусти Петровићу да му још едну чашу наточи. Осим других више лудориа, настави Абдалах, не могу оном надри пророку опростити, што нам е было закратио угаћати тѣлу е' красным овим пићем.

Андрія коїй нив никад было без темеля свога, већ увек паметно говорио рече му на то : Опростите, али я мислим да нив Мухамед у томе сагрешіо ни мало; ер он е ямачно знао, кроз што и зашто то ради. Ер за онакїй дивльїй народ, какви су онда Турци были, чини ми се да е тай закон здраво пробитачан. Колико е вла учинило неумерено уживанѣ вина и других жестоких пиѣа. Многога е пиявицу лишило иманя, здравля и живота, а да не споминѣм свакояких поганштина, само убойство и убиство, на кое е сама пиянштина люде навела. Да како да бы было за люде разумне, овакова забрана без места и преоштра, Него я бы са свим и свакому световао, нека се сасвим окане неумѣреног пиѣа.

Но вама е опет оваї савет и сувише, вы се и без тога сами знате задржати, дода Петровић, па му хтео іош едну чашу наточити, али Андрія нив дао, те заклоци чашу са дланом и рече: доста е, више не треба, премда вам драги приятельи не кратим ову флашу изпразнити, само те молим мой Петровићу однеси бар оне две што су іош пуне у подрум. Андрія се даде наговорити іош за по чаше; и тако Абдалах ненаучен вину, было се здраво разиграо.

XXIII. ОТДЕЛЕНЪ.

Освртак на прошлост.

Молио бы вас рекне Андрия, да ми допустите проговорити едну реч о неким озбиљним стварма! много сам за мога живота, разбио главу разматрајући о промислу Божием. Тако сам о нашим згодама и незгодама много пути размишљавао, тебы желио да вам сад изпроповедам плод свега тога. Почећу о себи:

Быо сам млад и зелен као зелена трава, кад сам у ред калуђерски ступио. Спочетка ми се ние баш милило, што сам у башти радити морао, ер сам свагда за неџим вишим тежио, волио бы приповедати о винограду Господнѣм; гореџа жеља е у мени пламтила, да идем међу невоспытаню и развраћен народ да приповедам о спасению душе. У кратко буде ми по нешто учинѣно, ер ме послаше на турску границу, да сеєм и проповедам истину светог еванђелия; ал ме бѣдна ухвате Турци и одведу у робство. То е была најлюџа несреџа мога живота. Ондак сам увидио како ми е добро дошло, што сам у манастиру научио быо баштованлук, ер се са мном чрез тога блажие поступало у робству, него са осталим робовима.

И шта е више од мога послованя баштованског, буду ми вручена да пазим и надзиравам нѣзина два цвета, умилна ова два младића. У оделу неугледном баштованском, кое ником у очи пало ние, могао сам улазити у пашине дворе, те сам ухватио згону, да сам доцније постао учителѣм из свете христіанске вере, овој преврлой госпођи а затим и нѣзином мужу. О, да сам кадгод помислио, радећи без волѣ са косиром и лопатом у башти манастирској, и да ће ми управо то бити орудије и средство, уз кое ћу ја убог, обучавати, о спасоносним вероисповестима еднога Пашу, великог намесника султановог, и заповедника многобројне и силне войске. Непостижимый Божји послови, како умно и чудновато уме он са незнатним средством голему висину достигнути.

Ты си драги Петровићу горко тужио, кад су ти была отета умилјата дечица твоя, и на све ти е онда тешко морало бити, кад су были продани у робство; али опет ти се за увек изгубила нису. Чрез ту децу био си опроштен тешких мука. Нас смо двое у пашином двору ухватили пријатељство, — и то свезу право христіанског пријатељства. За кратко време побожна чиниѣлница твоје убоге деце, постала е заедно и отчина добротворниѣлница, поживили

смо код нѣ доста мирних и благих дана. Постигше те до душе тешке неволѣ, где си на дну тавнице бачен быо, изведен пред немилный суд, и цео живот твой на одной е длаки висю. Али то е была права воля Божия, да су те твоя рођена деца избавила; и чим бы те люђи яди снашли быо си све радостній као год и дан данашњи што си. Господ Бог казни а и награђуе, он бо знаде кад помоћи валя: и никад ние пустио, да пође странпутицом онај којѣ нѣга люби.

А вы синови мои, вы премили близанци! шта о вами да кажем? ер на вами, и чрез вас Бог е велике чине произвео. Он вас е тако живо едан другом налик створио, он вам е дао истоветну фигуру, али любезну с којом сте свию людѣй очи на се обратили, и допаданѣ нѣихово себи присвоили. Кад су вас у куђу трговцу робова допратили; Бог е мене већ напред у Турску послао, да вам буднем у красной оной башти учитель вере, и да вас још болѣ упознам с Господом Богом и Исусом Христом. Пак чия е то наредба, што ова велика любителька деце свога од срдца порода ние имала; што е она управо онда, кад су вас на вашару хтели продати, на пенџер гледала, на вас се сироте смиловала, и постала

вам другом майком? чия е то наредба, да е пашиница онако жалостна была, кад сте ви на растанку тужно плакали? Све е то промисао Божій чинио, кад вам хтедоше драгога отца погубити, Господ вас е охрабрио, те сте онако слободно, и непристрастно молили, да и вас заедно са отцем погубе. Он вам е задунуо оне речи, кое сте ондак изrekli, ваш поглед, ваш начин детинѣ прошевѣ, и надавѣ на небесну милост Божию, омекшало е срце силноме Господару, те вас е све силном радошћу напунио. Да, викне Андрия, склопивши руке и тронут до суза: Ты великій всемогућій и премилостивый Боже; створителю неба и землѣ, кой си и саму нашу косу преброио, владаюћій са целим светом и све руководећи — Ты, без ничиѣг знаня и вољѣ — ты си хтео да све то тако будне, да буду ови сынови отети из отчине куће, и одведени у далекій свет Нису они онамо доспели са намером онога зликовца, већ е то было твое одређенѣ; а он хтео ил нехтео морао е настояти, да се твоя воля што пре изпуии! Поред своих премудрих и прелюбезних намера, раздвоио си ты отца од деце, само да се поради тога, негда овде сви састанемо укрепљени у вери, у тебе, и у онога кога си нам на овај свет послао, да нас спасе. — Зато ти из дубљине срдца

нашег неизречена и вечита хвала! И допусти нам милостивый Боже! да ми сви останемо у вери, любви, едно срдце и една душа! Те да ти у слави небесной вѣковите похвалне песме певати можемо. Сви су руке склопили и свака она реч одазвала се е у грудма нѣховим. У гореѣой побожности, са сузним очима рекоше сви: Амин, тако нека буде. Од силнога чувствованя више не моглоше ни речи изговорити; устима немогоше изравити оно што им срдце осеѣаше, и тако се у муки разиѣоше спавати.

XXIV. ОТДЕЛЕНЪ.

Светковина.

Сутра дан устадоше сви рано, немогавши од веселя дуже спавати, и сакупише се у пространу чисту собу, кою е управо сунчаныи зрак красна пролетня дана разсветлявао. Помоливши се побожно Богу изаѣу сви напољ да се насладе фришка воздуха и мила мириса са шарена цвеѣа.

Абдалах ходао е просматраюѣи околину. Зашто прегледаш све тако, запыта га Емира; валя да ти се онамо она колеба допада, те е тако по-

зорљиво мотриш? недопада ми се тако она кућа, одговори Абдалах, већем ми се допада оно место на коим е сазидана. То рекавши, зовне Петровића, којѝ е управо любителю баште Андриѝ свое цвеће показивао, те му рекне: Я се кавим ону колебу купити; Селяку љу толико платити, да може другу нову и лепшу кућу назидати, све љу оно дати срушити, пак управо спроћу твоѝ куће сазидаћу двор. Онда ћемо бити комшиѝ, ер ће нас само ова красна ливада раставляти са красним цвећем и сенатым воћняцима, а надам се да ћемо се добро као комшиѝ пазити. Кућу љу баш таку начинити као што е и твоя, нека будне еднака као и твоѝ сынови. Кад се еданиут с' овог света разтанемо, уживаће кућу твоя деца с нѝхови потомци; а на деоби ће им добро доћи, еднакост обоих кућа, ер ће се лакше поделити, којѝ ће кою узети, пак ћеду тако бити и добри комшиѝ. Што год е ту Абдалах рекао, ние ништа порекао, него све на длаку испунио.

Још пре ручка посете сви ондашњѝга проту, нашавши га у маленой башти. Старац дочека Абдалаха и Емиру врло приятно и учтиво, а с Андриом се одмах оприятельно и руковао. Потрајав неколико времена, рече Петровић: ова два

Господина Свештеника имаю сигурно разговора, кое мы не морамо слушати, вато ќемо се мало удалити; но пре умолявам Господина Проту да дође данас код мене на ручак.

Кад су ови отишли рече Андрија Проти: Господин Петровић са свим право говори — ја имам двоје што ћу вас лепо молити. Прво Петровићу ќе толико данас гостию доћи, да ќе им се едва места у кући наћи, пак будући и онако да е пристойније, да ја, као свештеник, у свештеничком кући проводим, то би вам се Господине препоручио, да ми у вашој кући допустите едну собицу. Друго: онај одличан Турчин са својом женом, а и сви они прочи Турци и Туркинџ што су с њима, нису више неверници, него су покрштени, пак би желели сутра у цркву доћи — а ја мислим да би на свом месту било, да у то време наредите у цркви малу Литургию. Зашто малу? Свечани ћу дан наредити, и радованку ќемо славити, прихвати Прота одушевлѣн жаром хришћанске вере; наредићу свечаност што само сјајнију могу! Премда е данас већ субота и сутра недела, те врло мало времена имамо, али ћу ипак ја с моим звонаром и црквѣняком, оно учинити што највише узмогу, само да тај дан што

красније прославимо. Найпрече е да имамо свечану службу, Прота одмах позове Андрију и рекне да ће и он служити, а он му се обрече и оде. Сад похити Прота што су га брже старе ноге носити могле к звонару, да се с њиме о свему договори.

У вече быяше код Петровића новога весеља, и поздравляња; стигла е пратња Абдалахова и Емирина, сада већ сви христіани, капетан Омар е двоицом слугу, обучени још у турско одело; Зерима и Орма са двема слушкињама обучене у наше народнѣ одело, довезоше се на Абдалаховима путнима каруцама, а за њима још двоя кола. Абдалах е био за себе позајмио лакша кола, само да стигне Петровићу на уречено време.

Сутра дан у јутру оду сви у цркву. У светом месту быяше се сила света скупило, с тим више, будући да су чули, да су неки отмени гости дошли. Ено Паше, стаде у едаред жубор међу светином, са женом и друштвом, сви покршћени Турци! То е дивно чудо. По старом обичаю дочекао е Прота у најсвечаниим оделу црквеном Абдалаха и Емиру код црквени врата. Сеоска црквица канда е пролистала од зелених

граня с којима быяше накићена, великій жртвеник быяше сав с цвећем изкићен, што га е особито дичило, быяше на жртвенику шест изкићених чирака, и велика красна икона Богородична; пак и далѣ по цркви између зеленила могло се видети лепа икона. Ову цркву дао е сазидати Петровић, а нѣгова покойна жена, много е потрошила на улепшанѣ унутрашнѣ.

Емира сустане од чуда неколико сати, разматрајући цркву, будући да није осим оне себе коју е за капелицу уредила, још никакве друге хришћанске цркве видила. Овакове су хришћанске цркве, рекне Петровић, само што су цркве по великим градовима и варошима величественије али ипак у реду равне.

Прота одведе Абдалаха, Емиру и Петровића у олтар, заогрнут у црквено одело, стављн у право прама трапезе. Андрија међу тим ступи, у богато златом извезеном службеном оделу пред трапезу, а пред њим Миливой и Златое, држећи за велику чест, што ће с чираци дворити код свете службе Божие.

Просто поянѣ код свете литургие Божие, побуди Абдалаха и Емиру, на горућу и видиму

побожност. На концу свете службе изпоя Свеш-
теник: Тебе Бога хвалимо, и свет се развије пун
побожних чувства. — Кад су люди изишли из
цркве, рече им Абдалах: Сав наш будући жи-
вот, по Богу браћо и сестре, нека буде постојан
у тихом појню: Тебе Бога хвалимо.

П о г р е ш к е.

Страна	место	треба
1	цркву	цркву
7	бледмлом	бледилом
8	споминѣме	опоминѣме
11	будућм	будући
14	дррма	друма
17	допустити	допусти
18	навивише	найвише
20	тврдица	тврдица
24	троную е	троную е
24	коснуѡ	коснуо
30	купети	купити
31	Леште	леше
34	поћурћена	потурчена
51	покойна	спокойна
54	Имаре	Омаре
54	главу	главу
55	Гостпод	Господ
66	нештѡ	нешто
66	Ште	Што
68	трирет	триред
76	нагомилани	нагомилали
77	друго	дуго
79	приповедаѡ	приповедао
82	даѡи	даѡм
86	посеће	носеће
103	казати	казати
111	невоспитаню	невоспитан

Сторона	1
Сторона	2
Сторона	3
Сторона	4
Сторона	5
Сторона	6
Сторона	7
Сторона	8
Сторона	9
Сторона	10
Сторона	11
Сторона	12
Сторона	13
Сторона	14
Сторона	15
Сторона	16
Сторона	17
Сторона	18
Сторона	19
Сторона	20
Сторона	21
Сторона	22
Сторона	23
Сторона	24
Сторона	25
Сторона	26
Сторона	27
Сторона	28
Сторона	29
Сторона	30
Сторона	31
Сторона	32
Сторона	33
Сторона	34
Сторона	35
Сторона	36
Сторона	37
Сторона	38
Сторона	39
Сторона	40
Сторона	41
Сторона	42
Сторона	43
Сторона	44
Сторона	45
Сторона	46
Сторона	47
Сторона	48
Сторона	49
Сторона	50
Сторона	51
Сторона	52
Сторона	53
Сторона	54
Сторона	55
Сторона	56
Сторона	57
Сторона	58
Сторона	59
Сторона	60
Сторона	61
Сторона	62
Сторона	63
Сторона	64
Сторона	65
Сторона	66
Сторона	67
Сторона	68
Сторона	69
Сторона	70
Сторона	71
Сторона	72
Сторона	73
Сторона	74
Сторона	75
Сторона	76
Сторона	77
Сторона	78
Сторона	79
Сторона	80
Сторона	81
Сторона	82
Сторона	83
Сторона	84
Сторона	85
Сторона	86
Сторона	87
Сторона	88
Сторона	89
Сторона	90
Сторона	91
Сторона	92
Сторона	93
Сторона	94
Сторона	95
Сторона	96
Сторона	97
Сторона	98
Сторона	99
Сторона	100
Сторона	101
Сторона	102
Сторона	103
Сторона	104
Сторона	105
Сторона	106
Сторона	107
Сторона	108
Сторона	109
Сторона	110
Сторона	111

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19 Ср I 492.1